

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ

SITUAČNÍ A VÝHLEDOVÁ ZPRÁVA LUSKOVINY

2019

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ

ZDROJE INFORMACÍ, ZPRACOVATELÉ PODKLADŮ:

Agritec, výzkum, šlechtění a služby s. r. o., Šumperk
Český statistický úřad, Praha (ČSÚ)
Evropská komise (EK)
Asociace pěstitelů a zpracovatelů luskoviny (APZL)
Ústav zemědělských a ekonomických informací (ÚZEI)
Ministerstvo zemědělství (MZe)
Státní zemědělský intervenční fond (SZIF)
Podniky zemědělské prvovýroby České republiky
Agriculture and Agri-Food Canada (AAFC)
FAOSTAT

Odbor zemědělských komodit MZe

Odpovědný odborný redaktor:

Ing. František Kůst, MZe

Ředitelka Odboru zemědělských komodit:

Ing. Miroslava Czetmayer Ehrlichová, MZe

Autor touto cestou děkuje za spolupráci všem uvedeným organizacím a jejich odborným pracovníkům.

Termín **marketingový rok**, který je ve zprávě používán, začíná pro komoditu **luskoviny 1. 7. a končí 30. 6. následujícího kalendářního roku**.

Situační a výhledové zprávy jsou pro všechny zájemce z řad studentů, pedagogů odborných škol a podnikatelských subjektů a dalších k dispozici také na internetu na adrese: www.eagri.cz

Autor fotografie:

Ing. František Kůst

Vydalo: Ministerstvo zemědělství, Těšnov 65/17, 110 00 Praha 1

Internet: www.eagri.cz, e-mail: info@mze.cz

ISBN 978-80-7434-559-3, ISSN 1211-7692, MK ČR E 11003

Tisk: Ústav zemědělské ekonomiky a informací, www.uzei.cz

SITUAČNÍ
A VÝHLEDOVÁ
ZPRÁVA
LUSKOVINY

PROSINEC
2019

OBSAH

Úvod	3
Seznam zkratk.	3
Souhrn	5
Zásahy státu u komodity luskoviny	7
Produkce luskovin na zrno ve světě	18
Pěstování luskovin na zrno v zemích Evropské unie	24
Pěstování luskovin na zrno v České republice	27
Hrách setý	36
Fazol obecný	43
Lupina	45
Ostatní luskoviny	47
Pěstování luskovin v ekologickém zemědělství	51

ÚVOD

Cílem této Situační a výhledové zprávy je informovat o situaci v odvětví luskovin. Předkládaná zpráva navazuje na Situační a výhledovou zprávu, která byla vydaná v roce 2018. Použité údaje jsou zpracovány podle dostupných informací k 31. 12. 2019, není-li uvedeno jinak.

Situační a výhledové zprávy jsou v roce 2020 pro všechny podnikatelské subjekty k dispozici na internetové adrese: <http://www.eagri.cz/>, navigace – zemědělství, rostlinné komodity, atd.

SEZNAM ZKRATEK

AAFC	Agriculture and Agri-Food Canada, Ministerstvo zemědělství Kanady
AEKO	Agroenvironmentální-klimatické opatření
AEO	Agroenvironmentální opatření
CZV	Ceny zemědělských výrobců
ČSÚ	Český statistický úřad
DG AGRI	Directorate General for Agriculture and Rural Development, Generální ředitelství pro zemědělství a rozvoj venkova
DZES	Podmínky dobrého zemědělského a environmentálního stavu
EAFRD	European Agricultural Fund for Rural Development, Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova
EAGGF	European Agricultural Guarantee and Guidance Fund, Evropský zemědělský orientační a záruční fond
EFA	Ecological Focus Area, plochy využívané v ekologickém zájmu
EHP	Evropský hospodářský prostor
EK	Evropská komise
EU	Evropská unie
EUR	Zkratka eura, společné měnové jednotky států Eurozóny
ESVO	Evropské sdružení volného obchodu
EZ	Ekologické zemědělství
FAO	Food and Agriculture Organization of the United Nations, Organizace OSN pro výživu a zemědělství
GATT	General Agreement on Tariffs and Trade, Všeobecná dohoda o clech a obchodu
GMO	Geneticky modifikovaný organismus (-y)
HRDP	Horizontální plán rozvoje venkova
IOR	Integrovaná ochrana rostlin
IP	Integrovaná produkce
LFA	Less Favoured Areas, znevýhodněné oblasti

LOS	Luskovino-obilní směsky
MEO	Mírně erozně ohrožené půdy
MFN	Most Favoured Nation – tzv. doložka nejvyšších výhod, která znemožňuje, aby členské státy Světové obchodní organizace (WTO) proti sobě používaly diskriminující praktiky a aby všechny výhody, které získá jeden člen, se vztahovaly i na všechny ostatní. ČR je členem WTO od roku 1995.
NK	Nařízení Komise (ES)
NR	Nařízení Rady (ES)
NSPRV	Národní strategický plán rozvoje venkova ČR
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development, Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
OP RVMZ	Operační program Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství
PGRLF	Podpůrný a garanční rolnický a lesnický fond, a.s.
POR	Přípravky na ochranu rostlin
PP	Přímé platby
PPH	Povinné požadavky na hospodaření
PRV	Program rozvoje venkova
PVP	Přechodná vnitrostátní podpora
SAPS	Single Area Payment Scheme, Jednotná platba na plochu zemědělské půdy
SDO	Seznam doporučených odrůd
SPS	Single Payment Scheme, Jednotná platba na farmu
SSP	Separate Sugar Payment, Oddělená platba za cukr
STP	Separate Tomato Payment, Oddělená platba za rajčata
SZIF	Státní zemědělský intervenční fond
SZP	Společná zemědělská politika
USD	Zkratka amerického dolaru, měnové jednotky USA
USDA	U. S. Department of Agriculture, Ministerstvo zemědělství USA
ÚKZÚZ	Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský
VCS	Voluntary Coupled Scheme, dobrovolná podpora vázaná na produkci
VDJ	Velká dobytčí jednotka
VÚMOP	Výzkumný ústav meliorací a ochrany půdy
WTO	World Trade Organization, Světová obchodní organizace

SOUHRN

Luskoviny jsou velmi významnou skupinou polních plodin a v ČR jsou tradičně pěstovány již několik století. Jsou zdrojem rostlinných bílkovin jak pro krmivářský, tak pro potravinářský průmysl. Jedna z nejvýznamnějších předností luskovin je jejich meliorační a zúrodnující dopad na půdu. Svě nezastupitelné místo mají proto luskoviny jak v osevních postupech konvenčního zemědělství, tak i v ekologickém hospodářství jako vynikající předplodina.

Mezi luskoviny využívané pro zemědělské účely patří zejména hrách, fazol, čočka, sója, cizrna, bob, vigna čínská (fazol mungo), vigna zlatá (dlouhatec čínský), vikve, lupina, podzemnice olejná a další. Ve světovém měřítku největší plochy luskovin zaujímá sója, která se však z hlediska hospodářského významu zahrnuje mezi olejninu. Z ostatních luskovin jsou to zejména fazol, cizrna, vigna, hrách, kajan a čočka. V Evropě je nejvíce pěstovanou luskovinou hrách a bob. V ČR je v současné době pěstováno jen několik druhů luskovin. Jedná se zejména o hrách setý a v menších objemech i o sóju a lupinu. Ostatní druhy tj. bob, vikve, fazol a jiné dříve pěstované luskoviny jsou v současnosti už jen na velmi malých plochách. Hrách je v ČR nejrozšířenějším druhem luskovin, jehož podíl na osevních plochách zaujímá kolem 70 % plochy luskovin pěstovaných na zrno.

Pěstování luskovin má v ČR dlouhodobou tradici, v předchozích letech se však jejich plochy převážně snižovaly. K pozitivní změně přinášející oproti předchozím rokům vzestup výměry luskovin, došlo až se změnou SZP v posledních třech letech. Po výrazném propadu v předchozích letech (2008–2014), kdy výměra luskovin klesla na cca 20 tis. ha, byly v roce 2015 luskoviny vysety na výměře cca 33 tis. ha, což představuje 1,2 % orné půdy, v roce 2016 byly luskoviny pěstovány na výměře cca 36 tis. ha, což představuje 1,4 % orné půdy a v roce 2017 byly luskoviny vysety na výměře 43 tis. ha, což představuje 1,7 % orné půdy. V roce 2018 došlo k mírnému poklesu a luskoviny byly vysety na výměře 35 tis. ha, což představuje 1,2 % orné půdy. V loňském roce 2019 došlo k dalšímu poklesu osevní plochy na celkovou výměru 33,8 tis. ha, což znovu představuje 1,2 % orné půdy.

Rostlinná výroba, včetně pěstování luskovin, je v ČR v podmínkách SZP EU podporována zejména systémem přímých plateb. V rámci reformy SZP pro nové programovací období 2015–2020 byla odsouhlasena tzv. dobrovolná podpora vázaná na produkci. Česká republika poskytuje tuto podporu pro řadu citlivých komodit, mezi které patří i bílkovinné plodiny. Pro účely podpory pěstování bílkovinných plodin se Česká republika rozhodla využít možnosti maximálního zacílení 2 % vnitrostátního stropu přímých plateb, což ročně představuje částku přes 400 mil. Kč. Podporovanými bílkovinnými plodinami jsou hrách, bob, lupina, sója, vojtěška, jetel nebo směsi uvedených plodin a jejich směsi s obilninami. Dalším prvkem v rámci přímých plateb, který podporuje pěstování bílkovinných plodin je tzv. „ozelenění“ (greening), implementované jako platba pro zemědělce dodržující zemědělské postupy příznivé pro klima a životní prostředí. Cílem ozelenění je zejména snížení negativních dopadů zemědělské činnosti na životní prostředí. Součástí ozelenění je i povinnost vyhradit určitou výměru jako tzv. plochu využívanou v ekologickém zájmu (EFA – ecological focus area), za kterou lze považovat mj. i plochu s plodinami, které vážou dusík nebo meziplodiny, jejichž významnými představiteli jsou právě luskoviny. Luskoviny tak v SZP pro období 2015–2020 zaujímají významnou roli, což potvrzuje i dosavadní vysoký zájem žadatelů o výše zmíněná opatření.

Průměrná teplota vzduchu v zimní sezóně 2018/2019 (období prosinec 2018 až únor 2019) byla 0,4 °C. To je o 1,7 °C více než normál z let 1981–2010. Teplé byly především měsíce prosinec 2018 a únor 2019, leden 2019 byl teplotně normální. Nejteplejším dnem zimy 2018/2019 byl 28. únor 2019 s průměrnou denní teplotou na území ČR 7,7 °C. V tento den maximální denní teplota vzduchu na některých stanicích přesahovala 18 °C. Naopak nejchladněji bylo 22. ledna 2019 s průměrnou teplotou -8,1 °C. Teplotně byla zima 2018/2019 čtvrtá nejteplejší za posledních 10 let. Březen 2019 byl teplotně silně nadnormální. Průměrná měsíční teplota vzduchu 5,6 °C byla o 2,7 °C vyšší než normál 1981–2010. Jedná se tak společně s roky 1989 a 1974 o pátý nejteplejší březen od roku 1961. Srážkově byl březen na území ČR normální. Průměrný měsíční úhrn srážek 47 mm představuje 98 % normálu 1981–2010. Duben 2019 byl na území ČR teplotně nadnormální, průměrná měsíční teplota vzduchu 9,4 °C byla o 1,5 °C vyšší

než normál 1981–2010. Jedná se o osmý nejteplejší duben v období od roku 1961. Během měsíce se vystřídaly dvě teplé a chladné období. V oblastech, kde se sejí luskoviny, zejména hrách už v březnu, byly porosty zakládány o 2–3 týdny dříve než obvykle. Rok 2019 byl velmi specifický, vyznačoval se nadprůměrnými teplotami a srážky byly podnormální na většině lokalit. Sucho představuje jeden z nejvýznamnějších negativních (abiotických), faktorů vnějšího prostředí, které ovlivňují výnosy luskovin.

Hrách i jiné druhy luskovin včetně luskovinoobilních směsek byly v roce 2019 (obdobně jako v roce 2018) postiženy suchem téměř ve všech pěstitelských oblastech velmi výrazně. Luskoviny jsou náročné na dostatek vody v několika růstových etapách, zvláště pak jsou náročné na vodu v období klíčení. Potřeba vody k nabobtnání dosahuje 90–120 % hmotnosti suchých semen. Další, velmi důležitou fází následuje období kvetení a nalévání semen v luscích, což se děje v měsíci květen a červen. V roce 2019 byl květen 2019 na území ČR nadnormální, průměrný měsíční úhrn 90 mm představuje 130 % normálu 1981–2010. Nejméně srážek za květen (méně než 60 mm, tj. 93 % normálu) spadlo v Karlovarském kraji. Průměrný měsíční srážkový úhrn větší než 100 mm byl zaznamenán v krajích Pardubickém, Olomouckém, Zlínském, Moravskoslezském a kraji Vysočina. Srážkově bohatá byla především poslední dekáda měsíce. Deštivý a studený květen 2019 byl pro vývoj porostů příznivý a kondice porostů se výrazně zlepšila. Sucho vymizelo v květnu 2019 v povrchové vrstvě do 40 centimetrů zcela a v hloubce do jednoho metru ve velké části ČR.

Na základě definitivních údajů ČSÚ o sklizni zemědělských plodin v roce 2019 činila produkce hrachu 67 344 tun a výnos dosáhl výše 2,34 t/ha. Meziročně tak produkce hrachu klesla o 3 220 tun (tj. o 4,6 %). Sklizená produkce lupiny činila 3 054 tun a průměrný výnos v ČR dosáhl 1,36 t/ha. Produkce lupiny tak meziročně klesla o 1 768 tun (tj. o 36,7 %). U skupiny ostatních luskovin, do které patří v ČR především peluška, vikve a čočka, došlo k nevýznamnému meziročnímu nárůstu sklizně. Při průměrném výnosu 1,49 t/ha bylo sklizeno 2 954 tun zrna ostatních luskovin, což je navýšení o 309 tun, tj. o 11,7 % v porovnání s předchozím rokem 2018.

Celková sklizeň luskovin v roce 2019 ve výši 74,2 tis. tun je stanovena na základě definitivní sklizně luskovin dle ČSÚ k 18. 2. 2020. Proti skutečnosti předchozího roku 2018 je o 5,4 tis. tun (tj. o 6,7 %) nižší.

ZÁSAHY STÁTU U KOMODITY LUSKOVINY

Vnější obchodní politika EU v oblasti luskovin (položky KN 0713¹)

Obchodní vztahy EU se třetími zeměmi charakterizuje velký počet preferenčních dohod, meziregionálních iniciativ a jiných významných ujednání. Existují i samostatná obchodní ujednání o obchodu s některými zemědělskými výrobky. Jednání o dalších smlouvách pokračují a EU se tak snaží rozšířit počet zemí, se kterými je možno obchodovat s celními preferencemi, a také odstranit další překážky obchodu.

Privilegované jsou vztahy s geograficky a historicky nejbližšími partnery, členskými státy Evropského sdružení volného obchodu (ESVO), ve kterém jsou sdruženy Švýcarsko, Norsko, Island a Lichtenštejnsko. U položek KN 0713 je v jednotlivých zemích ESVO situace rozdílná. Norsko si ponechává clo pro dovoz z EU pouze u produktů využívaných pro krmné účely (207–251 NOK/100 kg). Na tom nic nezměnila ani jednání o další liberalizaci obchodu se zemědělskými komoditami mezi EU a Norskem, která byla dokončena v dubnu 2017. Island má na dovoz položek 0713 z EU nulová cla. Švýcarsko při dovozu z EU uplatňuje clo u některých položek hrachu a fazolí především pro technické a krmné účely, a to v rozmezí 0–10 CHF/100 kg a jejich snížení se nedá v krátkodobém horizontu očekávat. Jednání o další liberalizaci obchodu se zemědělskými produkty se Švýcarskem totiž od roku 2009 neprobíhají.

Preferenční dohody uzavřela EU také s kandidátskými balkánskými zeměmi. Albánie a Černá Hora neuplatňují na dovoz položek skupiny KN 0713 žádné clo, kdežto Severní Makedonie u položek neurčených k seti dovozní clo ponechává v rozmezí od 10 do 20 % ad valorem². Dovoz luskovin z EU do Bosny a Hercegoviny a Srbska probíhá bezcelně. Chorvatsko k 1. 7. 2013 vstoupilo do EU a stalo se tak součástí jednotného trhu Evropské Unie.

Významnou oblastí, kde má EU sjednány Asociační dohody včetně dohod o volném obchodu, je oblast středomoří (EUROMED). U položek 0713 se situace v jednotlivých zemích liší. Např. Alžírsko uplatňuje pro dovoz z EU u luskovin cla od 5 % do 15 %. Maroko při dovozu z EU u některých luskovin neuplatňuje dovozní clo vůbec (především u položek určených k seti) a u jiných je clo stanoveno v rozmezí 2,5 až 24,5 % s tím, že u dvou položek bobu je sazba platná pouze v rámci celní preferenční kvóty 2000 t. Po jejím vyčerpání se použije clo 40 %. Pro dovoz z EU do Turecka platí clo ve výši 19,3 % na některé luskoviny neurčené k seti. Egypt, Jordánsko a Izrael (kromě cizrny) dovozní cla pro položky 0713 z EU neuplatňují. Tunisko z této řady vybočuje a na luskoviny uplatňuje clo ve výši 36 %. Další liberalizační jednání o prohloubené dohodě o volném obchodu probíhají právě s Tuniskem a na přelomu dubna a května 2019 proběhlo již čtvrté kolo těchto jednání. Mezi Marokem a EU se zatím poslední jednání o liberalizaci obchodu uskutečnila v dubnu 2014. Jednání s Egyptem, která byla zahájena v roce 2013, jsou v současnosti pozastavena.

V posledních sedmi letech vstoupily v platnost dohody o volném obchodu se státy Andského společenství a Střední Ameriky (Peru, Kolumbie, Panama, Guatemala, Honduras, Kostarika, Nikaragua, Salvador).

Dohoda s Peru je prozatímně prováděna od března 2013 a přispěla k výrazné redukci dovozních cel u luskovin. V současnosti jsou všechna dovozní cla na dovoz do Peru z EU u položek skupiny 0713 nulová s výjimkou dvou položek hrachu a jedné cizrny, u kterých je uplatňováno 4,6% clo. Rovněž tato cla by měla být odstraněna nejdříve do 10 let.

Dohoda s Kolumbií, prozatímně prováděná od srpna 2013, odstranila cla pro dovoz luskovin z EU do Kolumbie na luskoviny u osiv. Některé druhy fazolí neurčených k seti jsou však z liberalizace vyjmuty a jejich dovoz z EU do Kolumbie je zatížen clem ve výši 60 %.

Dohody s Hondurasem, Nikaraguou a Panamou jsou prozatímně prováděny od srpna 2013. V říjnu 2013 se k nim připojila Kostarika a Salvador a v prosinci téhož roku také Guatemala. I pro tyto země platí,

1 Do skupiny 0713 patří hrách, cizrna, fazole, čočka, bob a ostatní luskoviny.

2 Stanovení celní sazby ad valorem znamená její určení procentním podílem z celní hodnoty (ceny). Dále v textu jsou celní sazby uváděny bez dodatku ad valorem.

že některé druhy fazolí neurčených k setí jsou z liberalizace vyjmuty. Ostatní dovozní cla těchto středoamerických zemí na položky 0713 pocházející z EU budou liberalizována v rozmezí od 15 do 30 let.

V červenci 2014 byla úspěšně dokončena jednání o dohodě o volném obchodu s Ekvádorem a ten se v lednu 2017 formálně připojil k provádění dohod mezi EU a Peru s Kolumbií. Po ratifikaci dohody smluvními stranami a jejím vstupu v platnost dojde při dovozu položek skupiny 0713 z EU do Ekvádoru k odstranění cel do 10 let. Dovoz těchto komodit z Ekvádoru do EU bude bezcelní.

Dohoda o volném obchodu mezi Evropskou unií a Korejskou republikou vstoupila v platnost v červenci 2016. Cla na dovoz luskovin do Jižní Koreje budou postupně snížena, v rozmezí 5 až 15 let. Výjimku tvoří potravinářský hrách, u něhož bylo korejské dovozní clo sníženo na 0 % již v roce 2012. V roce 2020 je clo na dovoz z EU do Jižní Koreje uplatňováno na tři položky fazolí neurčených k setí, a to v rozmezí od 4,9 % do 30 %. Clo ve výši 30 % na dvě položky fazolí je však platné pouze do výše celní preferenční kvóty ve výši 14 694 t.

V říjnu 2014 byla dokončena jednání o dohodě o volném obchodu se Singapurem. V současnosti probíhá proces ratifikace smlouvy. Dohoda stanoví, že veškerý dovoz všech zemědělských komodit a potravin z EU do Singapuru nepodléhá clu. U položek luskovin však Singapur poskytuje MFN cla ve výši 0 % a uzavřením dohody se proto situace nezmění.

V říjnu 2013 dokončeno liberalizační jednání EU s Kanadou. Obchodní část Dohody je prozatímne prováděna od září 2017. V rámci této dohody došlo k odstranění všech cel u skupiny 0713 při dovozu z EU do Kanady a naopak.

Od 1. ledna 2016 je prozatímne uplatňována Dohoda o volném obchodu mezi EU a Ukrajinou. Po vstupu dohody v platnost by mělo být clo u luskovin při dovozu z EU na Ukrajinu odstraněno maximálně do 5 let. V roce 2020 uplatňovala Ukrajina clo na dovozy položek 0713 z EU v rozmezí 0 až 3,3 %. Dovozy těchto komodit z Ukrajiny do EU probíhají bezcelně.

K uzavření dohod o volném obchodu s Moldavskem a Gruzii došlo v listopadu 2013. Na dovoz položek skupiny 0713 z EU do Moldavska a Gruzie jsou dovozní cla z EU nulová.

V únoru 2019 vstoupila v platnost Dohoda o hospodářském partnerství mezi EU a Japonskem. Clo na většinu položek skupiny 0713 při dovozu z EU do Japonska má být odstraněno do 10 let od vstupu dohody v platnost.

V červnu 2019 bylo dosaženo Dohody o volném obchodu mezi EU a jihoamerickými zeměmi ze sdružení Mercosur (Argentina, Brazílie, Paraguay, Uruguay). V současnosti je text Dohody finalizován. Poté musí projít právní revizí. Podle vyjádření EK dojde k odstranění cel u většiny položek vzájemného obchodu.

V červnu 2016 bylo zahájeno jednání mezi EU a Mexikem o revizi Dohody o volném obchodu. Po čtyřech kolech jednání bylo v dubnu 2018 dosaženo politické shody. V současnosti probíhá technické doladování textu. U dovozu položek 0713 z EU do Mexika byla již v roce 2020 všechna cla nulová (kromě tří položek fazolí neurčených k setí položky 0713 33, kde zůstává clo ve výši 45 %; tato cla by měla být odstraněna do sedmi let po vstupu dohody v platnost).

V listopadu 2017 se uskutečnilo první kolo jednání o revizi Dohody o volném obchodu EU a Chile a v listopadu 2019 proběhlo již kolo šesté. Dovoz položek 0713 z EU do Chile a naopak je bezcelní již nyní.

V roce 2007 bylo zahájeno projednávání Dohody o volném obchodu s Indií. Do roku 2013 se uskutečnilo 12 vyjednávacích kol, a přestože se podařilo dosáhnout určitého pokroku, celý proces se právě v roce 2013 prakticky zastavil. V listopadu 2017 došlo po summitu EU a Indie k obsáhlým rozhovorům s cílem určit, zda jsou splněny základní podmínky pro obnovení jednání. V současnosti probíhá na obou stranách vyhodnocování výsledků těchto rozhovorů. Při dovozu luskovin z EU uplatňuje Indie cla např. na hrách, cizrnu, čočku, a to ve výši od 30 do 60 %.

V roce 2010 a 2012 se rozběhla jednání o prohloubených a komplexních dohodách o volném obchodu (DCFTA) s Malajsií a Vietnamem. Zatímco v případě Malajsie se čeká na vyjádření malajské strany

k možnosti obnovení dalších rozhovorů, jednání s Vietnamem byla v prosinci 2015 formálně ukončena. Následně proběhla právní revize textu a konečné posouzení dohody. Dohoda byla podepsána v červnu 2019. Pokud bude úspěšně ratifikována, dojde k odstranění prakticky všech dovozní cel na zboží včetně velké části potravin pocházejících z EU. V rámci dohody dojde k odstranění všech cel u položek skupiny 0713 během následujících 6 let.

V roce 2013 bylo dále zahájeno jednání s Thajskem a poslední jednání se uskutečnilo v dubnu 2014. Z důvodu vnitropolitické situace v Thajsku zatím nejsou naplánována další kola jednání.

V prosinci 2015 byla oficiálně zahájena jednání s Filipínami a v únoru 2017 proběhlo druhé kolo jednání. Zatím však nebylo stanoveno datum dalšího jednání.

V září 2016 se uskutečnilo úvodní kolo jednání o dohodě o volném obchodu s Indonésií a do srpna 2019 proběhlo osm kol jednání.

V červnu 2018 byla formálně zahájena jednání s Austrálií a Novým Zélandem o dohodě o volném obchodu s tím, že první kola rozhovorů proběhla v červenci 2018. V případě Nového Zélandu se v prosinci 2019 uskutečnilo již šesté negociační kolo. Šesté kolo jednání s Austrálií se připravuje.

Podpůrné programy v roce 2019

I. Přímé platby

Rostlinná výroba, včetně pěstování luskoviny, je v ČR podporována několika dotačními tituly v rámci I. pilíře (přímé platby) Společné zemědělské politiky EU.

Vícesložkový systém přímých plateb (jednotná platba na plochu zemědělské půdy, greening, dobrovolná podpora vázaná na produkci a platba pro mladé zemědělce)

Společná zemědělská politika v rámci přímých plateb (PP) klade důraz na šetrný přístup k životnímu prostředí pomocí greeningu, generační obměnu na venkově prostřednictvím podpor pro mladé zemědělce, a také na podporu tzv. citlivých komodit pomocí dobrovolné podpory vázané na produkci (VCS).

Největší položku z přímých plateb v roce 2019 tradičně tvořila jednotná platba na plochu zemědělské půdy (SAPS) – necelých 55 % z celkové obálky na přímé platby, dalšími složkami byly: platba na zemědělské postupy příznivé pro klima a životní prostředí (greening) – 30 % obálky, dobrovolná podpora vázaná na produkci – (15 % obálky) a platba pro mladé zemědělce (0,9 % obálky). Z národního rozpočtu byla v ČR vyplácena přechodná vnitrostátní podpora (PVP), která navazuje na dříve poskytované národní doplňkové platby (Top-Up).

Konkrétní podmínky poskytování přímých plateb upravuje **nařízení vlády č. 50/2015 Sb., o stanovení některých podmínek poskytování přímých plateb zemědělcům a o změně některých souvisejících nařízení vlády, v návaznosti na přímo použitelné předpisy Evropské unie.**

Žádost o poskytnutí podpory z přímých plateb je podávána v rámci tzv. **Jednotné žádosti**, a to zpravidla do 15. května příslušného kalendářního roku prostřednictvím Státního zemědělského intervenčního fondu (SZIF).

Rozdělení obálky na PP v ČR v roce 2019 v mld. Kč

SAPS	12,20
Greening	6,67
VCS	3,33
Mladý zemědělec	0,21
Celková obálka	22,24

Pramen: Prováděcí nařízením Komise (EU) 2019/1174.

Pozn.: Použit kurz 25,816 CZK/EUR.

Jednotná platba na plochu zemědělské půdy (SAPS)

SAPS i nadále tvoří nejvýznamnější část přímých plateb. Je poskytován ze zdrojů Evropské unie na hektar způsobilé zemědělské půdy. Poskytnutí SAPS bylo v roce 2019 mimo jiné podmíněno splněním podmínek zemědělského podnikatele, řádným obhospodařováním zemědělské půdy, dodržováním podmínek dobrého zemědělského a environmentálního stavu (DZES) a také dodržováním některých povinných požadavků na hospodaření (PPH), které jsou společně známy jako podmínky podmíněnosti (tzv. Cross Compliance). Minimální výměra, na kterou lze poskytnout SAPS, činí 1 ha zemědělské půdy.

Vnitrostátní stropy a sazby SAPS v letech 2004–2019

Rok	Vnitrostátní strop na SAPS (mil. EUR)	Směnný kurz (Kč/EUR)	Sazba (EUR/ha)	Sazba (Kč/ha)
2004	198,940	32,45	56,41	1 830,40
2005	249,296	29,55	71,42	2 110,70
2006	310,457	28,32	88,89	2 517,80
2007	355,384	27,53	101,40	2 791,50
2008	437,762	24,66	124,16	3 072,20
2009	517,895	25,16	147,43	3 710,00
2010	581,177	24,60	165,07	4 060,80
2011	667,365	24,75	189,32	4 686,50
2012	755,659	25,14	214,28	5 387,30
2013	832,828	25,73	235,86	6 068,88
2014	773,751	27,50	218,08	5 997,23
2015	462,980	27,18	130,35	3 543,91
2016	462,535	27,02	130,07	3 514,54
2017	462,074	25,981	130,01	3 377,73
2018	472,217	25,731	131,67	3 388,15
2019	472,211	25,816	131,47	3 394,11

Poznámka: Ke snížení vnitrostátního stropu na SAPS od roku 2015 došlo v důsledku převodu části finančních prostředků v rámci přímých plateb na greeningovou platbu, VCS a platbu pro mladé zemědělce. Od roku 2015 je SAPS vyplácen spolu s greeningovou platbou.

Platba na zemědělské postupy příznivé pro klima a životní prostředí (greening)

Cílem greeningu je snížit negativní dopady zemědělské činnosti na životní prostředí. Pokud žadatel požádá o SAPS, je povinen dodržovat na všech svých způsobilých hektarech zemědělské půdy zemědělské postupy příznivé pro klima a životní prostředí. Základní pravidla greeningu vyplývají z příslušného

evropského nařízení pro přímé platby, které vymezuje jeho tři složky, tj. diverzifikaci plodin, zachování výměry trvalých travních porostů a vyhrazení plochy využívané v ekologickém zájmu (Ecological Focus Area – EFA). Jako plochu využívanou v ekologickém zájmu lze v ČR považovat:

- úhor s porostem využívaný v ekologickém zájmu,
- medonosný úhor využívaný v ekologickém zájmu,
- krajinné prvky v ekologickém zájmu,
- ochranný pás,
- plochy s rychle rostoucími dřevinami,
- zalesněné plochy
- plochy s meziplodinami nebo,
- plochy s plodinami, které vážou dusík.

Plochy s plodinami, které vážou dusík

Pro splnění podmínek EFA musí být plodinami, které vážou dusík, zajištěn souvislý pokryv půdy minimálně od 1. června do 15. července daného kalendářního roku nebo prokazatelný výskyt posklizňových zbytků těchto plodin. Po sklizni jednoletých plodin nebo zapravení víceletých plodin musí být do 31. října založen porost ozimé plodiny. V případě, že porost víceletých plodin bude zapraven až po 31. říjnu, nemusí být splněna podmínka založení porostu ozimé plodiny.

Plodinami, které vážou dusík, je bob, cizrna, čičorka, čočka, fazol, hrách, hrachor, jestřabina, jetel, komonice, kozinec, lupina, pískavice, ptačí noha, sója, štírovník, tolice (včetně vojtěšky), úročník, vičenec, vikev, nebo směs těchto plodin nebo směs těchto plodin s ostatními plodinami, přičemž zastoupení plodin, která váže dusík, činí v porostu této směsi více než 50 %.

Dusík vázající plodiny patří každoročně mezi nejvyužívanější plochy EFA, kterými žadatelé o přímé platby plní stanovené podmínky. Zatímco v roce 2017 bylo deklarováno jako EFA cca 200 000 ha ploch s těmito plodinami, v roce 2019 došlo k poklesu ploch na 139 663 ha.

Tento pokles byl zřejmě zapříčiněn restriktivním zákazem použití přípravků na ochranu rostlin (POR) od výsevu do sklizně dusík vázajících plodin vydaným ze strany Evropské komise, který musel být od roku 2018 uplatněn i v ČR.

Sazba greeningové platby pro rok 2019 byla stanovena ve výši 1 884,30 Kč/ha.

Dobrovolná podpora vázaná na produkci

Česká republika podporuje prostřednictvím dobrovolné podpory vázané na produkci citlivé sektory rostlinné a živočišné výroby.

Pro období 2015–2020 směřují finanční prostředky ve výši 15 % roční obálky na přímé platby (průměrná roční částka cca 3,4 mld. Kč) na ovoce, zeleninu, konzumní brambory, cukrovou řepu, chmel, brambory na výrobu škrobu, bílkovinné plodiny, chov skotu a ovcí a koz.

Podpora na produkci bílkovinných plodin

Pro účely podpory pěstování bílkovinných plodin Česká republika využívá možnosti maximálního zacílení 2 % vnitrostátního stropu přímých plateb.

Způsobilými pro tuto podporu jsou následující bílkovinné plodiny: hrách (včetně pelušky), bob, sója, lupina, jetel, vojtěška včetně jejich směsí a směsí s obilovinami, přičemž zastoupení bílkovinných plodin musí činit v porostech více než 50 %. Minimální výměra, na kterou lze poskytnout podporu, je 1 ha způsobilé standardní orné půdy, na které jsou pěstovány výše vyjmenované bílkovinné plodiny minimálně od 1. června do 15. července příslušného kalendářního roku.

Od roku 2018 došlo novelou nařízení vlády č. 50/2015 Sb. k úpravě podmínek podpory na produkci bílkovinných plodin, a pro poskytnutí podpory již není požadován chov přežvýkavců.

Z důvodu výše uvedené změny v podmínkách poskytování podpory na produkci bílkovinných plodin, došlo k nárůstu počtu žadatelů i deklarovaných hektarů. Pro rok 2019 bylo požádáno na 208 292 ha bílkovinných plodin. Sazba podpory na produkci bílkovinných plodin činí 2 135,99 Kč/ha.

Celkově však průměrná roční částka vyhrazená pro podporu na produkci bílkovinných plodin v období 2015–2020 zůstává stejná a činí cca 460 mil. Kč.

Přechodné vnitrostátní podpory

Reforma SZP umožnila novým členským státům (včetně ČR) poskytovat PVP i pro období 2015–2020. V principu se jedná o obdobné podpory, jako byly národní doplňkové platby k přímým podporám (tzv. Top-Up), tj. v rámci těchto podpor se nadále podporují stejné sektory zemědělské výroby (chmel, brambory pro výrobu škrobu, přežvýkavci, krávy bez tržní produkce mléka, ovce a kozy), jako v předchozích letech. Rovněž je vyplácena platba na zemědělskou půdu jako určitý „příplatek“ k SAPS. PVP jsou poskytovány výhradně z rozpočtu ČR, objem finančních prostředků, který může být vyplacen, se však postupně snižuje až do plánovaného ukončení výplaty v roce 2020.

Podrobné podmínky pro poskytování PVP jsou uvedeny v nařízení vlády č. 112/2008 Sb., o stanovení některých podmínek poskytování národních doplňkových plateb k přímým podporám, ve znění pozdějších předpisů.

Výše vnitrostátního stropu na PVP pro rok 2019

Rok	2019
Max. možná výše vnitrostátního stropu (tis. EUR)	23 852,40
Max. možná výše vnitrostátního stropu (tis. Kč)	615 773,56

Poznámka: Zaokrouhleno, při přepočtu na Kč byl použit kurz 25,816 CZK/EUR.

Veškeré další informace jsou uvedeny na webu: <https://portal.mze.cz/ssl/web/mze/dotace/>.

II. Národní podpory

I. Dotační tituly ministerstva zemědělství

Ministerstvo zemědělství ČR vydalo **Zásady, kterými se stanovují podmínky pro poskytování dotací na základě § 1, § 2 a § 2d zákona č. 252/1997 Sb., o zemědělství, pro rok 2018**. Tyto zásady byly schváleny usnesením č. 71 ze 4. schůze Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky ze dne 19. 12. 2017.

Oblasti luskovin se dotýkají zejména následující podpůrné programy:

3. Podpora ozdravování polních a speciálních plodin

Účelem je zvýšení kvality rostlinné produkce cestou náhrady chemického ošetření a prevence šíření hospodářsky závažných virových a bakteriálních chorob a chorob přenosných osivem a sadbou.

3.a. – biologická ochrana jako náhrada chemické ochrany rostlin.

Podpora do výše 25 % u polních druhů řepka olejka, kukuřice (včetně kukuřice na zrno pro potravinářské a krmné užití), slunečnici, obiloviny, luskoviny, maximálně však u druhu řepka olejka 384 Kč/ha, kukuřice 450 Kč/ha, obilnin 518 Kč/ha a luskovin 366 Kč/ha. Na ostatní druhy plodin (nevyjmenované v rozhodnutí Evropské komise) nebude podpora poskytována s výjimkou okrasných rostlin, u kterých bude podpora administrována formou „de minimis“ podle nařízení Komise (ES) č. 1535/2007 o použití článků 87 a 88 Smlouvy o ES na podporu „de minimis“.

3.d. – podpora tvorby rostlinných genotypů s vysokou rezistencí k biotickým a abiotickým faktorům a diferencovanou kvalitou obilovin včetně kukuřice, malých zrnin, olejnin, luskovin, brambor, píce, zelenin, chmele, révy vinné a ovocných dřevin.

Podpora do výše 70 % prokázaných vyjmenovaných nákladů (viz část D Zásad). Příjemce dotace musí vyjádřit svůj souhlas se zpřístupněním výsledků podporovaného programu pro veřejnost.

9. Poradenství a vzdělávání

9.A Speciální poradenství

9.A.b. Speciální poradenství pro rostlinnou výrobu – 9.A.b.4.

Podporováno je vydávání publikací doporučených odrůd a souvisejících informací, poskytované pěstitelům zdarma.

Podpora je poskytována do výše 100 % prokázaných přímých nákladů ve formě dotace k výsledku hospodaření (dříve neinvestiční).

9.F. Podpora poradenství v zemědělství

9.F.e. – Regionální přenos informací – dotační program byl kompletně upravován v průběhu roku 2017 a realizován zpřesněním Zásad.

9.F.i. – Odborné konzultace – účelem je podpora poradenství v zemědělství zaměřená na odborné konzultace formou telefonického, elektronického, písemného či osobního kontaktu časově limitovaného (do 60 minut), které pomohou tazateli, tj. mikro, malým a středním podnikům, zodpovědět jednotlivý odborně zaměřený dotaz provozního charakteru. Podpora je poskytnuta formou dotace do hospodářského výsledku (dříve neinvestiční). Podpora je poskytována dle čl. 18 a čl. 28 nařízení Komise (EU) č. 651/2014. Výše podpory je odlišena dle daného subjektu, který je zařazen pod písmeno a) – do 450 000 Kč/žadatele – max. 30 zaměstnanců, písmeno b) – do 550 000 Kč/žadatele – min. 31 zaměstnanců.

9.F.m. – Demonstrační farmy

Podpora předávání znalostí v zemědělství zaměřená na pomoc zemědělským subjektům formou názorných praktických ukázek ucelených postupů udržitelných způsobů hospodaření, například postupů a technologií snižujících vodní a větrnou erozi, nadměrné utužování půdy, postupů přispívajících k zadržování vody v krajině nebo prezentujících mitigační a adaptační opatření vztahujících se ke změně klimatu, integrovanou ochranu rostlin a ekologické zemědělství. Kritéria pro výběr a hodnocení projektů jsou obsažena ve Výzvě k podávání projektů pro rok 2019. Dotace k výsledku hospodaření (dříve neinvestiční).

Výše dotace: Do 1 000 000 Kč/žadatele

9.H. podpora marketingu a propagace na vybraných mezinárodních veletrzích a výstavách v zahraničí

Účelem je podpora marketingu a propagace vystavovatelů, jejich výrobků, případně služeb na vybraných mezinárodních veletrzích a výstavách v zahraničí. Podpora je poskytnuta formou dotace do hospodářského výsledku (dříve neinvestiční). Podpora bude poskytována malým a středním podnikům podle nařízení Komise (EU) č. 702/2014 a velkým podnikům působícím v produkci a zpracování zemědělských produktů spadajících do Přílohy I Smlouvy o fungování EU bude poskytnuta podpora v režimu de minimis – dle nařízení Komise (EU) č. 1407/2013 o použití článků 107 a 108.

Podpora do výše 100 % prokázaných nákladů na úhradu nájmu výstavní plochy bez vybavení, maximální do výše 100 000 Kč, úhradu nákladů na cestovní výlohy a úhradu registračního poplatku v celé výši na žadatele na veletrh či výstavu.

10. D Podpora evropské integrace nevládních organizací

Účelem je podpora vstupu, členství, zastoupení členství a činnost českých stavovských agrárních nevládních

(u členů řádných i přidružených) v mezinárodních nevládních organizacích (podpora rozvoje demokratické občanské společnosti), za které se z hlediska tohoto dotačního titulu pro rok 2017 považují: Konfederace mladých farmářů (CEJA), Evropská konfederace zemědělských producentů (COPA), Všeobecný výbor pro zemědělské družstevnictví EU (COGECA), FoodDrinkEurope, Konfederace evropských vlastníků lesa (CEPF), Evropská federace obecních lesů (FECOF), Asociace evropských regionů horských oblastí (EUROMONTANA), Sdružení evropských vinařských regionů (AREV), IFOAM EU Group, Organizace evropských vlastníků půdy (ELO), Farm Europe, Evropská komise, Evropský parlament, Evropský hospodářský a sociální výbor a Výbor regionů. Výše podpory je fixní částka dle rozhodnutí MZe podle náročnosti začlenění do vyjmenovaných mezinárodních nevládních organizací. Podpora je poskytnuta formou dotace do hospodářského výsledku (dříve neinvestiční).

13. Podpora zpracování zemědělských produktů a zvyšování konkurenceschopnosti potravinářského průmyslu

Účelem dotace je zvýšení kvality zpracování zemědělských produktů, zvyšování konkurenceschopnosti potravinářských podniků, respektive krmiv na evropském trhu, hlavně s ohledem na jakost, nezávadnost a dohledatelnost výrobků. Dotaci lze poskytnout pro:

- modernizaci a rekonstrukci výrobních zařízení,
- zavádění nových technologií,
- investice do technologií související s diverzifikací produkce provozovny o další nové výrobky,
- investice do technologií související se zásadní změnou výrobního postupu stávající provozovny,
- zlepšení a racionalizaci postupů zpracování zemědělských produktů,
- investice do technologií ke zlepšování a monitorování kvality potravinářských výrobků, respektive krmiv,
- zavádění technologií šetrných k životnímu prostředí,
- zavádění technologií souvisejících s dohledatelností potravinářských výrobků, respektive krmiv.

Podpora do výše 50 % prokazatelně vynaložených nákladů dle předloženého projektu (minimální hodnota nákladů 1 mil. Kč/1 projekt/1 příjemce a maximální hodnota nákladů projektu je 60 mil. Kč) je poskytnuta formou dotace na pořízení dlouhodobého hmotného majetku (dříve investiční). Určeno pro výrobce od 250 do 750 zaměstnanců s obratem od 50 do 200 mil. EUR/rok a zpracovatele vybraných zemědělských produktů.

2. Podpory PGRLF

Podpůrný a garanční rolnický a lesnický fond, a.s. (dále jen „PGRLF“) se v České republice stal za dobu svého působení neodmyslitelnou součástí podpory resortu zemědělství. Již od roku 1993 podporuje stávající, ale i začínající podnikatele v oblasti zemědělské prvovýroby, zpracování zemědělských produktů, lesního hospodářství a zpracování dřeva.

Hlavním předmětem činnosti PGRLF je v současné době subvencování části úroků z úvěrů podnikatelských subjektů v oblasti zemědělství, lesnictví a průmyslu zabývajících se zpracováním produkce ze zemědělské výroby a podpora ve formě úvěrů poskytovaných PGRLF na investiční financování podniků související se zemědělskou prvovýrobou nebo lesním hospodářstvím. Dalšími činnostmi PGRLF je finanční podpora pojištění plodin, hospodářských zvířat a lesních porostů nebo podpora ve formě zajištění komerčních úvěrů.

Programy PGRLF zaměřené na zemědělskou prvovýrobu:

- **Zemědělec:** Program zaměřený na vytvoření předpokladů pro další rozvoj prvovýrobců zemědělské produkce. Podpora ve formě dotace části úroků z investičních úvěrů na nákup zemědělské techniky do zemědělské prvovýroby, na výstavbu, pořízení nebo vylepšení nemovitého majetku v zemědělských závodech a na nákup plemenných zvířat za účelem zlepšení genetické hodnoty stáda.

V rámci uvedeného programu je poskytováno zvýhodnění pro mladé podnikatele v zemědělství, a to navýšením základní sazby podpory o další 1 % p.a.

- **Zpracovatel:** Program je určen podnikatelům, kteří se zabývají zpracováním zemědělských produktů. Podpora je poskytována ve formě subvence části úroků z úvěrů poskytnutých na pořízení investičního majetku, který souvisí se zpracováním zemědělských produktů. Program je poskytován v režimu *de minimis*.
- **Podpora nákupu půdy:** Program pro podporu nákupu nestátní zemědělské půdy zemědělskými prvovýrobci. Podpora ve formě dotace části úroků z úvěrů na nákup půdy dle podmínek poskytování podpory malého rozsahu (*de minimis*).
- **Podpora pojištění:** Účelem podpory je částečná finanční kompenzace pojistného, vynaloženého na zemědělské pojištění plodin a hospodářských zvířat s cílem dosažení vyšší propojitelnosti a snížení podnikatelských rizik v zemědělském sektoru.
- **Zajištění úvěrů:** V rámci programu podpory PGRLF ručí za investiční úvěry poskytnuté komerčními bankami. Příjemci podpory mohou být nejen podnikatelé, kteří se zabývají zemědělskou prvovýrobou a/nebo zpracováním zemědělských produktů, ale i podnikatelé zabývající se hospodařením v lesích nebo podnikatelé zabývající se zpracováním dřeva. Příjemcem podpory může být také podnikatel nebo obec, která je vlastníkem, nájemcem (pachtýřem) nebo vypůjčitelem lesa a hospodáří podle schváleného lesního hospodářského plánu nebo obec zabývající se činnostmi souvisejícími se zpracováním dřeva. Ručení může být také poskytnuto za bankovní úvěry určené na informační a propagační opatření na podporu zemědělských produktů a potravinářských výrobků ze zemědělských produktů na vnitřním trhu EU a/nebo ve třetích zemích. Jde o projekty, o kterých rozhodla EK a které jsou spolufinancovány z rozpočtu EU. Příjem žádostí byl ukončen k 31. 5. 2019.
- **Investiční úvěry Zemědělec:** V programu jsou poskytovány úročené úvěry přímo PGRLF na pořízení investičního majetku. Program podpory je určen podnikatelům, kteří se zabývají zemědělskou prvovýrobou. V rámci uvedeného programu může klient žádat o snížení jistiny úvěru (max. 400 000 CZK), kde výše podpory může činit max. 30 % z celkové výše poskytnutého úvěru (pro začínající podnikatele 40 % z celkové výše poskytnutého úvěru).

III. PRV – Program rozvoje venkova

Z Programu rozvoje venkova ČR na období 2014–2020 (dále jen PRV) mohli pěstitelé luskovin čerpat dotace na investice do výstavby i rekonstrukce zemědělských staveb, pořízení potřebných technologií i pořízení mobilních strojů. Tyto podpory bylo možné čerpat zejména z operace 4.1.1 Investice do zemědělských podniků a 6.1.1 Zahájení činnosti mladých zemědělců. Poskytování podpor se řídí **Pravidly, kterými se stanovují podmínky pro poskytování dotace na projekty Programu rozvoje venkova na období 2014–2020** (Pravidla), která vydává Ministerstvo zemědělství ČR na základě nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 1305/2013 ze dne 17. prosince 2013 o podpoře pro rozvoj venkova z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova (EZFRV) a o zrušení nařízení Rady (ES) č. 1698/2005. Tato Pravidla jsou zveřejněna na internetových stránkách Ministerstva zemědělství www.eagri.cz/prv a Státního zemědělského intervenčního fondu www.szif.cz.

Operace 4.1.1 Investice do zemědělských podniků

Dotace z této operace mohli čerpat všichni zemědělství podnikatelé na projekty od 100 tis. do 75 mil. Kč výdajů, ze kterých je stanovena dotace. Základní míra dotace byla 40 %, a tu bylo možné u mladých začínajících zemědělců a žadatelů hospodařících ve znevýhodněných (ANC) oblastech o 10 % navýšit. Maximální míra dotace byla 60 %.

Pro pěstování luskovin se dotovaly zejména investice do pořízení skladů, čistících a třídících linek i dalších potřebných technologií a mobilní stroje. Operace je rozdělena na záměry podle jednotlivých sektorů,

podle velikosti projektů a podle velikosti obhospodařované půdy. Na pěstování luskovin tak bylo možné čerpat z těchto záměrů:

- b) Rostlinná výroba – projekty do 1 000 000,- Kč, žadatelů, kteří hospodaří na max. 150 ha,
- g) Rostlinná výroba – projekty do 5 000 000,- Kč (nezáleží na výměře obhospodařované půdy),
- l) Rostlinná výroba – projekty nad 5 000 000,- Kč do 75 000 000,- Kč (nezáleží na výměře obhospodařované půdy).

Na přelomu září a října 2015 proběhlo 1. kolo příjmu žádostí o dotaci z této operace.

Stav administrace 1. kola ke dni 31. 12. 2019:

	Počet zaregistrovaných žádostí	Požadavek na dotaci zaregistrovaných žádostí (Kč)	Počet schválených žádostí	Požadavek na dotaci schválených žádostí (Kč)
Záměr b)	202	54 813 424	141	38 101 529
Záměr g)	352	310 643 383	279	234 493 458
Záměr l)	143	1 066 539 415	54	528 881 722
Operace 4.1.1 Celkem	2 233	7 543 694 537	1 311	3 838 162 123

Pramen: MZe, 2019.

V říjnu roku 2016 proběhlo 3. kolo příjmu žádostí o dotaci (ve 2. kole příjmu nebyl vyhlášen příjem žádostí o dotaci z této operace).

Stav administrace 3. kola ke dni 31. 12. 2019:

	Počet zaregistrovaných žádostí	Požadavek na dotaci zaregistrovaných žádostí (Kč)	Počet schválených žádostí	Požadavek na dotaci schválených žádostí (Kč)
Záměr b)	682	234 872 571	439	148 373 356
Záměr g)	592	593 615 417	199	211 718 543
Záměr l)	140	1 440 151 416	32	384 576 488
Operace 4.1.1 Celkem	3 853	6 479 228 027	2 362	3 129 587 106

Pramen: MZe, 2019.

V říjnu roku 2017 proběhlo 5. kolo příjmu žádostí o dotaci (ve 4. kole příjmu nebyl vyhlášen příjem žádostí o dotaci z této operace).

Stav administrace 5. kola ke dni 31. 12. 2019:

	Počet zaregistrovaných žádostí	Požadavek na dotaci zaregistrovaných žádostí (Kč)	Počet schválených žádostí	Požadavek na dotaci schválených žádostí (Kč)
Záměr b)	557	194 370 454	215	66 746 622
Záměr g)	577	558 350 345	151	139 143 040
Záměr l)	105	1 136 881 248	26	268 848 662
Operace 4.1.1 Celkem	3 661	5 786 417 710	1 208	1 565 923 585

Pramen: MZe, 2019.

V říjnu roku 2018 proběhlo poslední 7. kolo příjmu žádostí o dotaci (v 6. kole příjmu nebyl vyhlášen příjem žádostí o dotaci z této operace).

Stav administrace 7. kola ke dni 31. 12. 2019:

	Počet zaregistrovaných žádostí	Požadavek na dotaci zaregistrovaných žádostí (Kč)	Počet schválených žádostí	Požadavek na dotaci schválených žádostí (Kč)
Záměr b)	417	147 419 933	270	93 971 766
Záměr g)	350	369 724 473	188	194 972 414
Záměr l)	86	796 243 616	28	315 212 319
Operace 4.1.1 Celkem	2 703	5 259 197 155	1 648	2 453 603 645

Pramen: MZe, 2019.

Operace 6.1.1 Zahájení činnosti mladých zemědělců

Již z názvu je patrné, že podpora byla určena pro mladé začínající zemědělce, tedy osoby do 40 let (včetně), které nepodnikají v zemědělství déle než 2 roky. Dotace se poskytovala na realizaci podnikatelského plánu ve výši maximálně 45 tis. EUR, což činí cca 1,2 mil. Kč.

První příjem žádostí v této operaci proběhl ve 2. kole příjmu žádostí o dotaci v květnu 2016. Bylo podáno 682 žádostí s požadavkem na dotaci 852 500 000 Kč. 503 žádostí s požadavkem na dotaci ve výši 628 750 000 Kč bylo schváleno k podpoře.

Další příjem žádostí proběhl ve 4. kole v dubnu 2017. Bylo podáno 478 žádostí s požadavkem na dotaci 597 500 000 Kč. 241 žádostí s požadavkem na dotaci ve výši 301 250 000 Kč bylo schváleno k podpoře.

Poslední příjem žádostí proběhl v 6. kole v dubnu 2018. Bylo podáno 377 podnikatelských plánů s požadavkem na dotaci 452 400 000 Kč. Doposud bylo k podpoře schváleno 303 žádosti s požadavkem na dotaci 363 600 000 Kč. Ve stávajícím programovém období předpokládáme ještě jedno kolo příjmu žádostí, a to na podzim 2020.

Další možnosti poskytovala také operace **16.2.1 Podpora vývoje nových produktů, postupů a technologií v zemědělské prvovýrobě**, jinými slovy zemědělské inovace. Zde se podpora poskytovala na výzkum a vývoj a na investice spojené s vyvíjeným produktem, postupem či technologií.

Na zpracování luštěnin je pak stále možné čerpat dotace z operace **4.2.1 Zpracování a uvádění na trh zemědělských produktů**, a to na investice do potřebných technologií, strojů i staveb. Další příjem žádostí v této operaci bude probíhat v rámci mimořádného 10. kola příjmu žádostí o dotaci, v termínu od 14. července 2020 do 4. srpna 2020.

PRODUKCE LUSKOVIN NA ZRNO VE SVĚTĚ

Nejpěstovanější luskovinou ve světovém měřítku je sója. Z hlediska hospodářského významu a užití zejména pro produkci jedlého oleje se sója zahrnuje mezi olejninu. Celosvětová výměra sóji by podle odhadu IGC z května 2020 měla v marketingovém roce 2019/20 meziročně mírně poklesnout cca o 1,0 % na 125,4 mil. ha a celosvětová produkce dosáhne 336,1 mil. tun, což je pokles o 7,2 % oproti roku 2018 (362,3 mil. tun). Globální spotřeba sóji by měla vzrůst a měla by činit 362,7 mil. tun. Světové zásoby sóji se odhadují ve výši 59,6 mil. tun. Hlavními světovými producenty sóji jsou v současnosti USA, Brazílie, Argentina, Čína a Indie.

Na základě posledních dostupných údajů FAO z prosince 2019 světová sklizňová plocha luskovin na zrno kromě sóji činila v roce 2018 dle statistiky FAO cca 95,7 mil. ha, z toho nejvíce plochy zaujímal fazol (34,5 mil. ha) a cizrna (17,8 mil. ha). Následuje hrách (7,9 mil. ha), čočka (6,1 mil. ha), dále bob (2,5 mil. ha), vikve, lupiny a bambara (jejich celkové plochy jsou relativně menší). Cca 51,5 % světových sklizňových ploch luskovin na zrno se nachází v Asii (49,3 mil. ha), přibližně 26,9 % v Africe (25,7 mil. ha), 13,0 % v Americe (12,4 mil. ha), 6,1 % v Evropě (5,8 mil. ha), 2,6 % v Austrálii (2,5 mil. ha) a 2,6 % v Oceánii (2,5 mil. ha). Intenzita pěstování je však na nejlidnatějších kontinentech nedostatečná a dosahované výnosy velmi nízké (v průměru 0,77 – 1,10 t/ha). Největšími producenty luštěnin mimo sóji (dále jen luštěnin) jsou v Asii Indie, Myanmar (Barma) a Čína, v Africe pak Niger, Nigérie, Tanzanie a Etiopie, v Severní Americe Kanada a v Jižní Americe Brazílie. Země s největší světovou výrobou luštěnin kolem 25,4 mil. t je Indie. Tato země se zároveň řadí i na 1. světovou příčku co do jejich spotřeby. Indie je tak i největším světovým dovozcem luštěnin při celkovém objemu dovážených luštěnin okolo 5,4 mil. t (z toho asi 3,8 mil. t hrachu). Druhým největším světovým producentem luštěnin a hlavním světovým vývozcem je Kanada s produkcí kolem 6,3 mil. tun. Kanada je předním světovým producentem hrachu, čočky, fazolu a cizrny. V Asii převažuje produkce fazolu a cizrny, v Severní Americe jsou dominantními luskovinami hrách a čočka, ve Střední a Jižní Americe fazol a v Austrálii lupina a cizrna. V Evropě je nejvíce pěstovanou luskovinou hrách a cizrna.

Světový obchod s luštěninami za posledních 20 let několikanásobně vzrostl. Aktuálně patří mezi největší vývozce luštěnin Kanada, Austrálie, Myanmar, USA a Čína. Mezi největší dovozce luštěnin patří Indie, Čína a EU. Každoroční globální spotřeba luštěnin činí zhruba 61 mil. tun. Z tohoto množství představuje potravinářské užití k lidské výživě zhruba 77 % (převážně v rozvojových zemích), krmné užití cca 21 % (zejména v rozvinutých zemích) a zbylých 2 % připadá na osivo a ostatní účely.

Fazol je po sóji nejrozšířenější luskovinou na světě. Do této skupiny jsou ve statistikách FAO kromě rodu *Phaseolus* započítávány i některé druhy příbuzného rodu *Vigna* (*Vigna angularis*, *V. radiata*, *V. mungo*, *V. umbellata*, *V. aconitifolia*). Světová produkce fazolu se měnila v průběhu posledních 16 let, přičemž celkový trend narůstal z úrovně 16 mil. t v roce 1998 na 30,4 mil. tun v roce 2017. Celosvětová výměra fazolu v roce 2018 dosáhla 34 495 tis. ha (36,0 % celosvětové výměry luskovin), což znamená mírný pokles o 5,4 % ve srovnání s rokem 2017. Odhad produkce v roce 2018 dle FAO ve výši 30 434 tis. t je cca o 3,1 % nižší než v předchozím roce 2017. Hlavními produkčními státy jsou Indie (6,2 mil. tun), Myanmar (4,8 mil. tun), Brazílie (2,9 mil. tun), USA (1,7 mil. tun) a Mexiko (1,2 mil. tun).

Světový obchod s produkcí fazolu v posledních 10 letech vzrostl na úroveň kolem 4 mil. tun. Mezi pět největších světových vývozců fazolů patří Čína, Myanmar, USA, Argentina a Kanada, které dodávají na světový trh cca 65 % globálního vývozu fazolů, tj. cca 2,4 mil. tun. Mezi pět největších dovozců fazolů patří Indie, Brazílie, USA, Velká Británie a Mexiko. Nejvyšší průměrná spotřeba fazolu je dlouhodobě na jihoamerickém kontinentu ve výši cca 15 kg na obyvatele a rok.

Na následujícím místě v rozsahu pěstování jsou **cizrna** (17 814 tis. ha, 18,6 %) a hlavně na africkém kontinentu pěstovaná **vigna čínská** (13 253 tis. ha, 13,8 %). **Vigna čínská** navzdory svému jménu pochází z tropické Afriky, má 1,5–2 m dlouhou popínavou lodyhu, až 1 metr dlouhé tenké lusky, ledvinovitá semena bílé barvy s charakteristickou černou nebo žlutou skvrnou – očkem. Může být jednoletkou i trvalkou. Kvete zelenými, bílými, žlutými nebo fialovými květy v 15–40 cm dlouhých hroznech. Plodem je lusk s 10–16 semeny. Využívá se pro potravinářské i krmivářské účely.

Světová produkce semene **hrachu** dosahuje 13,5 mil. tun. Hrách na zrno je v současnosti nejvíce pěstován v Severní Americe, Asii a Evropě. Jedny z největších ploch jsou v Kanadě, Číně, Rusku a Indii. Celková globální spotřeba semene hrachu by měla činit kolem 10 mil. tun, z toho více než polovina připadá na potravinářské účely. Světový obchod se semenem hrachu kolísal v posledních deseti letech od 2 do 5 mil. tun.

Čína je největším světovým producentem **bobu** (kolem 1,8 mil. tun), její produkce je však málo vyvážená. Austrálie, Velká Británie a Francie jsou hlavními světovými exportéry bobu především na Střední východ (Egypt).

Největší pěstitelské plochy **lupiny** dosahující cca 612,0 tis. ha jsou uváděny v Austrálii. V Evropě se významnější plochy lupiny nachází zejména v Německu a Polsku.

Největší plochy pěstování **čočky** jsou zejména v Indii (2,2 mil. ha), Kanadě (1,5 mil. ha), Turecku (259,3 tis. ha), Austrálii (228,9 tis. ha) a Nepálu (198,6 tis. ha).

Plochy, výnosy a produkce hlavních druhů luskovin na zrno ve světě

Kontinent	Komodita	Sklizňová plocha tis. ha			Průměrný výnos t/ha			Produkce tis. t		
		2016	2017	2018	2016	2017	2018	2016	2017	2018
Svět celkem	Fazol	29 393	36 459	34 495	0,90	0,86	0,88	26 833	31 406	30 434
	Bob	2 404	2 464	2 511	1,86	1,96	1,96	4 460	4 840	4 923
	Cizrna	12 650	14 564	17 814	0,96	1,02	0,96	12 093	14 777	17 192
	Čočka	5 481	6 583	6 100	1,15	1,15	1,03	6 316	7 591	6 333
	Hrách	7 626	8 141	7 878	1,88	1,99	1,71	14 363	16 205	13 534
	Luskoviny celkem	87 509	93 757	95 720	0,96	1,00	0,96	83 694	93 757	92 278
Afrika	Fazol	7 183	7 267	7 751	0,90	0,94	0,89	6 489	6 852	6 940
	Bob	711	777	804	1,76	1,75	1,86	1 252	1 361	1 497
	Cizrna	606	453	513	1,17	1,48	1,43	712	672	732
	Čočka	143	189	197	1,29	1,17	1,22	184	221	240
	Hrách	681	677	613	0,94	0,95	1,02	638	643	628
	Luskoviny celkem	25 127	25 172	25 719	0,75	0,75	0,77	18 839	18 930	19 866
Severní Amerika	Fazol	741	931	953	2,05	2,02	2,14	1 519	1 883	2 041
	Bob	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Cizrna	131	323	517	1,64	1,27	1,72	214	409	889
	Čočka	2 361	2 881	1 790	1,48	1,41	1,38	3 489	4 072	2 473
	Hrách	2 100	2 198	1 758	2,57	2,40	2,44	5 393	5 273	4 303
	Luskoviny celkem	5 734	5 529	5 030	2,05	1,82	1,93	11 763	10 043	9 731
Střední Amerika	Fazol	2 383	2 419	2 387	0,75	0,78	0,79	1 785	1 884	1 893
	Bob	46	43	44	1,41	1,41	1,53	65	61	68
	Cizrna	66	99	194	1,83	1,92	1,81	122	189	352
	Čočka	3	9	8	0,75	1,05	1,11	2	9	9
	Hrách	5	3	3	1,36	1,25	1,07	7	4	3
	Luskoviny celkem	2 546	2 570	2 656	0,84	0,88	0,92	2 142	2 260	2 449

Kontinent	Komodita	Sklizňová plocha tis. ha			Průměrný výnos t/ha			Produkce tis. t		
		2016	2017	2018	2016	2017	2018	2016	2017	2018
Jižní Amerika	Fazol	3 349	3 646	3 653	1,02	1,06	1,04	3 418	3 870	3 829
	Bob	115	126	133	1,11	1,10	1,07	128	139	143
	Cizrna	67	71	137	1,06	1,07	1,07	71	76	147
	Čočka	12	13	27	0,79	0,78	1,04	9	10	27
	Hrách	145	149	191	1,26	1,27	1,25	183	188	239
	Luskoviny celkem	3 736	4 004	4 198	1,02	1,09	1,06	3 825	4 373	4 468
Asie	Fazol	14 940	21 397	18 947	0,82	0,72	0,7714	12 239	15 498	14 606
	Bob	854	947	911	2,00	2,01	2,08	1 711	1 902	1 895
	Cizrna	10 681	11 987	14 383	0,91	0,91	0,92	9 706	10 867	13 228
	Čočka	2 614	3 017	3 476	0,89	0,92	0,86	2 325	2 777	2 994
	Hrách	2 142	2 137	2 255	1,15	1,12	1,23	2 463	2 577	2 775
	Luskoviny celkem	43 205	48 132	49 267	0,79	0,85	0,86	34 316	40 899	42 577
Evropa	Fazol	430	434	413	2,47	2,54	1,89	1 062	1 104	783
	Bob	318	333	390	2,73	2,97	2,38	867	991	930
	Cizrna	421	563	995	0,93	1,00	0,85	393	560	846
	Čočka	121	242	372	1,00	1,14	0,89	121	276	330
	Hrách	2 274	2 740	2 758	2,35	2,59	1,90	5 345	7 085	5 247
	Luskoviny celkem	4 586	5 505	5 802	2,16	2,27	1,71	9 898	12 488	9 932
Austrálie + N. Zéland	Fazol	38	39	37	1,00	0,95	0,87	38	36	33
	Bob	350	228	218	1,21	1,64	1,72	424	374	378
	Cizrna	677	1 069	1 075	1,29	1,88	0,93	875	2 004	998
	Čočka	226	231	230	0,81	0,97	1,12	184	224	258
	Hrách	278	236	297	1,20	1,84	1,13	332	435	337
	Luskoviny celkem	2 041	2 338	2 508	1,20	1,78	1,10	2 445	4 152	2 767

Pramen: FAOSTAT, 2018.

Pěstování luskovin na zrno v Kanadě a prognóza pro m. r. 2019/2020 pro Kanadu a USA

Kanada je v pěstování a produkci luskovin světovou mocností. Pěstují se tam hlavně hrách, čočka, fazol a cizrna. V roce 2017 kanadští farmáři vyprodukovali 7,1 mil. tun luskovin, čímž se luskoviny v Kanadě staly pátou nejpěstovanější plodinou po pšenici, řepce jarní, kukuřici a ječmeni. Kanada se stala světovým lídrem v obchodu s luskovinami, jsou exportovány na více než 130 trhů po celém světě.

Velká část luskovin produkovaných v Kanadě je určena k vývozu. Vývoz hrachu, čočky a cizrny představoval téměř 40 % roční produkce. Kanada je světovým lídrem ve výrobě čočky a hrachu. Produkuje více než třetinu světové čočky (1,5 milionu tun). V roce 2011 měla Kanada největší objem produkce hrachu v tunách, což činí 2,1 milionu tun hrachu, což představuje 21,7 % celkové světové produkce.

Luskoviny jsou v Kanadě pěstovány hlavně na velkých farmách – okolo 37 % těchto farem pěstuje luskoviny na osevních plochách přesahujících 1 000 ha. Jedná se přibližně o 4 500 farem, které pěstují luskoviny na dvou třetinách celkových osevních ploch luskovin v Kanadě.

Pěstitelské trendy na farmách směřují k ústupu od konvenčních postupů při zpracování půdy a naopak se rozšiřují minimalizační technologie chránící půdu nebo bezorebné obdělávání půdy. Podíl farem pěstujících luskoviny s bezorebným zpracováním půdy se zvýšil z 15,2 % v roce 1991 na 72,9 % v roce 2011. Během tohoto 20letého období došlo k posunu od konvenčních postupů zpracování půdy (kde jsou rostlinné zbytky zapraveny do půdy) k přímému výsevu do nenarušeného strniště nebo drnu. V roce 1991 nahlásilo 78,0 % pěstitelů luskovin konvenční zpracování půdy. O dvacet let později uvedlo využití této praxe pouze 20,5 % pěstitelů.

Hrách

V období 2019–20 byl vývoz o 30 % vyšší než v předcházejícím období 2018–2019 – dosáhl hodnoty 4,7 milionu tun díky vyšším osevním plochám a vyšším výnosům, zejména v Saskatchewanu a Albertě, kde se pěstuje 95 % hrachu. Produkce žlutosemenného hrachu podle prognóz vzroste na téměř 4,1 mil. tun, zatímco zelenosemenného na 0,6 mil. tun. Předpokládá se, že nabídka navzdory nižším zásobám vzroste na rekordních 5,1 mil. tun. Export podle prognózy vzroste na 3,4 mil. tun. V období srpen a září 2019 byly pro Kanadu třemi největšími vývozními trhy Čína, USA a Indie. Díky vyšší nabídce se zvýší stav zásob. Očekává se pokles průměrných cen. Během října vzrostla farmářská cena žlutosemenného hrachu v Saskatchewanu o 10 USD/t, zatímco cena zelenosemenného hrachu se zvýšila o 15 USD/t.

Podle prognóz USDA vzrostou v USA v roce 2019–20 osevní plochy hrachu o 26 %. Je to do značné míry díky vyšším osevním plochám v Montaně a Severní Dakotě. Očekává se, že výnosy budou nadprůměrné, produkce prudce vzroste a přesáhne 1,0 mil. tun. Hlavními vývozními trhy amerického hrachu jsou Kanada, Filipíny a Indie.

Čočka

V roce 2018–19 se vývoz čočky zvýšil na více než 2 mil. tun, což je o 32 % více než v předchozím roce. Z toho 1,3 mil. tun byla červená čočka a 0,7 mil. tun byla zelená čočka. Největšími vývozními trhy byly Indie, Spojené arabské emiráty, Bangladéš a Turecko. Celková domácí spotřeba byla nižší než v předchozím roce a činila 0,35 mil. tun. Zásoby poklesly na 0,6 mil. tun. Průměrná cena kanadské čočky byla navzdory zvýšené poptávce výrazně nižší než v roce 2017–18.

Odhaduje se, že v roce 2019–2020 se díky vyšším výnosům produkce zvýší o 20 % na 2,5 mil. tun z přibližně stejných sklizňových ploch. Předpokládá se, že produkce velké zelené čočky bude vyšší než v loňském roce a bude činit 0,7 mil. tun, produkce červené čočky bude vyšší než v loňském roce a dosáhne 1,5 mil. tun. Očekává se, že produkce ostatních typů čočky bude podobná loňskému roku – téměř 0,3 mil. tun.

Předpokládá se však, že nabídka se zvýší pouze o 7 % v důsledku menších zásob. Předpokládá se, že vývoz bude nižší než v loňském roce, pouze 1,9 mil. tun. Třemi největšími exportními trhy zůstávají Turecko, Spojené arabské emiráty a EU. Předpokládá se, že domácí spotřeba bude vyšší než v loňském roce. Zásoby budou zřejmě vyšší než v předchozím roce. Celková průměrná cena bude nižší než v roce 2018–19.

V USA USDA očekává, že osevní plocha čočky bude v roce 2019–20 nižší než 0,5 milionu hektarů, což je téměř o 38 % méně než v roce 2018–19. Příčinou jsou nižší osevní plochy v Montaně. Při obvyklých výnosech se proto odhaduje, že produkce čočky v roce 2019–2020 v USA klesne pod 0,3 mil. tun, což je o 22 % méně než v roce 2018–19. Vývoz americké čočky činí v průměru 0,2 mil. tun ročně, přičemž hlavními trhy jsou nadále EU, Kanada, Indie a Mexiko.

Fazol

V roce 2018–19 byl vývoz fazolu mírně nižší než v roce 2017–18. EU a USA byly dva nejvýznamnější exportní trhy pro kanadský fazol, menší objem vývozu směřoval do Angoly, Japonska a Mexika. Příznivý směnný kurz poskytl většinu podpory kanadským cenám fazolu v roce 2018–19.

Odhaduje se, že v roce 2019–2020 vzroste produkce na téměř 0,36 mil. tun, z toho 94 tis. tun bude činit bílý fazol a 262 tis. tun barevné druhy fazolu. Produkce v Manitobě vzrostla, zatímco v Ontariu poklesla. V Albertě se produkce fazolu nepatrně zvýšila.

Předpokládá se, že se nabídka zvýší o 12 % v důsledku vyšších zásob. Vývoz by měl být podobný jako v minulém roce – 345 tis. tun. USA a EU i tak zůstanou hlavními trhy pro kanadský fazol, přičemž se předpokládá, že Kanada bude i nadále rozšiřovat svůj podíl na africkém trhu. Dle prognóz lze předpokládat, že prudce vzrostou zásoby a průměrná cena kanadského fazolu se sníží kvůli větší nabídce v Severní Americe.

V USA předpovídá USDA nárůst osevních ploch fazolu o 7 % na 1,3 milionu hektarů, a to zejména díky větším osevním plochám v Minnesotě. Celková americká produkce fazolu (kromě cizrny) podle prognózy USDA dosáhne 1,1 mil. tun, což je o 4 % méně než v roce 2018–2019. Očekává se, že hlavními vývozními trhy USA budou nadále EU, Mexiko a Kanada. Vývoz fazolu v USA celkem činí asi 0,3–4,4 mil. tun ročně.

Cizrna

V roce 2018–19 se kanadský vývoz cizrny zvýšil oproti předchozímu roku na 147 tis. tun. Hlavní příčinou nárůstu exportu byly rekordní vývozy do Pákistánu. V důsledku větší nabídky a navzdory nárůstu vývozu se realizační zásoby oproti předchozímu roku prudce zvýšily. Průměrná cena u všech typů cizrny prudce poklesla v důsledku velkého nárůstu světové nabídky.

Odhaduje se, že v roce 2019–2020 klesne produkce o 16 % na 263 tis. tun. Příčinou tohoto vývoje jsou nižší osevní plochy a nižší výnosy. Předpokládá se však, že nabídka vzroste na 403 tis. tun, a to kvůli vyšším zásobám. Vývoz vzroste z důvodu zvýšené světové nabídky jen mírně, přičemž se očekává, že EU, USA a Pákistán zůstanou pro export kanadské cizrny hlavními trhy. Zásoby vzrostou a budou i nadále mít vliv na snižování cen. V důsledku zvýšení světové nabídky proto dojde dojde k poklesu průměrné ceny.

USDA odhaduje, že osevní plochy cizrny činí 0,45 milionu akrů, což je o 48 % méně než v roce 2018–19. Dá se tedy očekávat, že produkce cizrny v roce 2019–20 prudce klesne na 0,33 mil. tun ve srovnání s rokem 2018–19.

Plochy, výnosy a produkce luskovin v Kanadě

Plodina	Osevní plocha	Sklizňová plocha	Výnos	Celková produkce
Rok ^(a)	tis. ha	tis. ha	t/ha	tis. t
Hrách				
2016–2017	1 733	1 677	2,88	4 836
2017–2018	1 656	1 642	2,50	4 112
2018–2019	1 463	1 431	2,50	3 581
2019–2020 ^(b)	1 732	1 711	2,48	4 237
Čočka				
2016–2017	2 254	2 221	1,44	3 194
2017–2018	1 783	1 774	1,44	2 559
2018–2019	1 525	1 499	1,40	2 092
2019–2020 ^(b)	1 528	1 488	1,46	2 166

Plodina	Osevní plocha	Sklizňová plocha	Výnos	Celková produkce
Rok ^(a)	tis. ha	tis. ha	t/ha	tis. t
Fazol				
2016–2017	129	118	2,11	249
2017–2018	135	131	2,45	322
2018–2019	143	137	2,48	341
2019–2020 ^(f)	147	142	2,51	356
Cizrna				
2016–2017	62	44	1,86	82
2017–2018	68	68	1,49	102
2018–2019	179	176	1,77	311
2019–2020 ^(f)	159	155	1,70	263
Celkem				
2016–2017	4 178	4 060	2,07	8 361
2017–2018	3 642	3 615	1,97	7 095
2018–2019	3 643	3 566	1,88	6 697
2019–2020 ^(f)	3 880	3 775	1,95	7 363

Pramen: CANADA: OUTLOOK FOR PRINCIPAL FIELD CROPS, prosinec 2019; Agriculture and Agri-Food Canada.

Poznámka: ^(a) Srpen–červenec plodinový rok.

^(f) prognóza, Agriculture and Agri-Food Canada, prosinec 2019.

Průměrné roční ceny u jednotlivých druhů luskovin v Kanadě (\$/t)

Plodina/Rok ^(a)	2016–2017	2016–2017	2018–2019	2019–2020 ^(f)
Hrách	300	265	270	255–285
Čočka	575	475	390	465–495
Fazol	885	760	815	960–990
Cizrna	1000	950	480	465–495

Pramen: CANADA: OUTLOOK FOR PRINCIPAL FIELD CROPS, prosinec 2019; Agriculture and Agri-Food Canada.

Poznámka: ^(a) Srpen–červenec plodinový rok.

^(f) prognóza, Agriculture and Agri-Food Canada, prosinec 2019.

PĚSTOVÁNÍ LUSKOVIN NA ZRNOV ZEMÍCH EVROPSKÉ UNIE

V jednotlivých státech EU zaujímají luskoviny plochu v rozsahu 1–7 % orné půdy a nejvíce pěstovanými luskovinami jsou hrách (50 %) a bob (40 %). V menší míře (do 10 %) se pěstují lupina, fazol, čočka a vikev. Mezi tzv. proteinové plodiny bohaté na bílkoviny využívané jak k průmyslové výrobě krmných směsí, tak k výrobě krmiv pro hospodářská zvířata na farmách patří v EU z luskovin zejména hrách, bob a lupina (dále jen proteinové plodiny). Největší plochy těchto proteinových plodin se nachází ve Francii, Litvě, Španělsku, Velké Británii, Německu a Polsku. Produkce těchto států tvoří asi 70–80 % veškeré produkce proteinových plodin v EU.

Proteinové plodiny jsou v současné době ve státech EU minoritním odvětvím, na čemž má podíl nižší ekonomická atraktivita sektoru a současný vývoj trhu. Aktuální situace na trhu proteinových plodin je v EU nepříznivá především z hlediska potřeby bílkovinných komponentů do krmných směsí. Evropský trh proteinů je tak ohrožen deficitem proteinových komodit. Více než 75 % bílkovinných surovin (>15 % N látek v sušině) pro využití v krmivářském průmyslu je v současnosti zajišťováno dovozem sóji a sójových pokrutin. EU je vysoce závislá na jejich importu především z USA a Jižní Ameriky. Světová produkce sóji je navíc stále více založena na GMO odrudách, které nejsou povoleny, či podléhají různým limitům, což pro EU představuje jistou konkurenční nevýhodu. Tato obrovská závislost na dovozu spolu s nestabilitou světových cen ponechává EU ve velmi zranitelné pozici a tento trend tak představuje závažné riziko především pro sektor živočišné produkce, který je závislý na dodávkách surovin pro výrobu krmiv. EU si velmi dobře uvědomuje tato rizika a připravuje Proteinový plán EU, v kterém se bude snažit využít všechny dostupné možnosti podpory pěstování proteinových plodin v EU. Pěstování proteinových plodin ve vyšší míře může přispět k obohacení nabídky bílkovin a pro EU představuje příležitost přinášející řadu ekonomických, ekologických a agronomických výhod. V roce 2018 byla představena Zpráva o rozvoji odvětví proteinových plodin v EU, která platila i pro rok 2019. Závěry jsou takové, že pomocí pozitivního tržního prostředí a stávajících politických opatření se odvětví proteinových plodin v EU v posledních letech dynamicky rozrostlo, zejména v odvětví prémiových krmiv a potravin. Řada stávajících nástrojů v rámci nového víceletého finančního rámce EU, zejména v oblasti zemědělství a výzkumu, poskytuje možnosti dalšího posílení vývoje odvětví proteinových plodin v EU.

Mezi hlavní nástroje podle Komise patří:

- podpora zemědělců pěstujících proteinové plodiny prostřednictvím navrhované budoucí SZP a národních strategických plánů,
- pokračování ve zvyšování konkurenceschopnosti prostřednictvím výzkumu a inovací,
- zlepšení analýzy trhu a transparentnosti prostřednictvím lepších nástrojů pro sledování odvětví proteinových plodin,
- podpora přínosu proteinových plodin pro výživu, zdraví, klima a životní prostředí,
- zvyšování sdílení znalostí / osvědčených postupů v oblasti řízení dodavatelských řetězců a udržitelných zemědělských postupů a sdílením informací o výzkumných činnostech v oblasti šlechtění, technických inovacích a zpracování, např. na specializované platformě znalostí.

Komise EU stále usiluje o pokračování diskuse s členskými státy, Evropským parlamentem a dalšími zainteresovanými subjekty o tom, jak nejlépe podpořit regionální a vnitrostátní přístup a uvolnit tak ekonomický potenciál odvětví proteinových plodin v EU, a to s využitím současných a budoucích nástrojů.

Na základě údajů z Eurostatu z června 2020, by celkové plochy proteinových plodin v EU měly v marketingovém roce 2019/20 meziročně poklesnout o 197,4 tis. ha (tj. o 8,3 %), na celkovou plochu 2,16 mil. ha. Produkce proteinových plodin by se měla v roce 2019 mírně zvýšit o 173,79 tis. tun, tj. o 3,7 % oproti roku 2018 a má dosáhnout výše 4,8 mil. tun. Průměrný výnos proteinových plodin v EU je odhadován na 3,35 t/ha, což je o 61,0 % více než v marketingovém roce 2018/19. Nejvyšší průměrné

výnosy proteinových plodin jsou v roce 2019 v Irsku (5,00 t/ha), v Belgii (4,26 t/ha), ve Velké Británii (4,20 t/ha), Švédsku (3,29 t/ha) a ve Francii (3,20 t/ha). Největší plochy proteinových plodin se nachází ve Francii, Lotyšsku, Velké Británii, Španělsku, Rumunsku a v Německu. Produkce těchto šesti států tvoří cca 53 % veškeré produkce proteinových plodin v EU.

Meziroční nárůst v produkci proteinových plodin byl zaznamenán u hrachu o 9,8 % (z 2,0 mil. tun v roce 2018 na 2,2 mil. tun v roce 2019), u bobu o 24,9 % (z 1,4 mil. tun v roce 2018 na 1,75 mil. tun v roce 2019) a také u lupiny, kde je odhadována na 0,26 mil. tun, což je o 39,2 % více než v roce 2018. S výjimkou lupiny znovu došlo u hrachu a bobu k dalšímu mírnému poklesu ploch, což je zřejmě způsobeno zákazem používání pesticidů v greeningu.

EU je tradičně převážně producentem hrachu určeného k výrobě krmiva pro hospodářská zvířata. Hrách byl v roce 2019 pěstován nejvíce ve Francii, Litvě, Německu, Španělsku, Polsku a Velké Británii. V těchto zemích plochy zauímají kolem 71,5 % plochy hrachu v EU. Plochy hrachu v EU měly v posledních letech vzestupnou tendenci, avšak v roce 2019 je patrný pokles výměry o 4,9 % na celkem 0,83 mil. ha (0,87 mil. ha v m. r. 2018/19, pětiletý průměr výměry je 0,84 mil. ha). V evropských zemích se na rozdíl od České republiky zahrnuje peluška jako barevně kvetoucí hrách do výměry hrachu. Více než 90 % produkce semene hrachu se využívá ke krmení zejména prasat a v menším rozsahu drůbeže.

Bob je v pořadí druhou nejvíce pěstovanou luskovinou v EU. Plochy bobu se nacházejí nejvíce ve Velké Británii, Francii, Německu, Litvě, Španělsku a Itálii, jejichž podíl zauímá cca 70 % z celkové plochy bobu v EU. Pěstování bobu má v EU delší tradici s tím, že je v jihoevropských zemích využíván k lidské výživě a ve většině ostatních zemí ke krmení skotu a okrasného ptactva (drobnosemenný bob, tzv. holubí). Ve Velké Británii, v Itálii a Španělsku se většinou vysévá na podzim, ve Francii, Německu, ve střední a východní Evropě se vysévá na jaře. Plochy bobu v roce 2019 zaznamenaly znovu další meziroční pokles o 8,9 % na 0,57 mil. ha (v roce 2018 činila plocha bobu celkem 0,62 mil. ha). Avšak produkce bobu v roce 2019 vzrostla 0,35 mil. tun, tj. o 24,9 % na 1,75 mil. tun.

Pěstování lupiny je v EU na vzestupu od počátku devadesátých let. Současné odrůdy tzv. sladkých lupin s minimálním obsahem hořkých látek jsou užívány téměř výhradně ke krmení zvířat, velká množství semene lupiny úzkolisté (modré) jsou dovážena z Austrálie. V roce 2019 činila výměra lupiny v EU zhruba 0,16 mil. ha (oproti roku 2018 o 0,1 mil. ha), s největším podílem v Polsku a Německu. Produkce lupiny oproti roku 2018 také vzrostla o 0,07 mil. tun, tj. o 39,2 % na celkovou úroveň 0,26 mil. tun.

Předpoklad sklizně proteinových plodin v zemích EU v marketingovém roce 2019/20

Země	Proteinové plodiny celkem		
	Plocha (tis. ha)	Produkce (tis. t)	Výnos (t/ha)
Belgie	4,64	19,80	4,26
Bulharsko	31,49	60,20	1,91
Česká republika	33,77	74,17	2,19
Dánsko	32,00	88,26	2,77
Německo	166,70	440,20	2,64
Estonsko	42,95	111,23	2,59
Irsko	8,13	38,08	5,00
Řecko	134,23	179,87	1,34
Španělsko	432,49	463,45	1,07
Francie	309,67	992,58	3,20
Itálie	115,83	245,51	2,12
Kypr	0,34	0,55	1,62
Lotyšsko	39,10	102,40	2,62

Země	Proteinové plodiny celkem		
	Plocha (tis. ha)	Produkce (tis. t)	Výnos (t/ha)
Litva	141,16	301,52	2,14
Lucembursko	0,41	1,16	2,82
Maďarsko	15,89	39,18	2,46
Holandsko*	3,51	X*	X*
Rakousko	17,69	38,79	2,19
Polsko	240,26	394,31	1,64
Portugalsko	21,31	16,21	0,76
Rumunsko	119,46	244,02	2,04
Slovinsko	1,03	2,52	2,45
Slovensko	9,31	20,07	2,16
Finsko	27,10	64,37	2,38
Švédsko	39,36	129,48	3,29
Velká Británie	178,00	748,85	4,20
Chorvatsko	2,50	4,88	1,95
EU	2 168,29	4 821,66	2,22

Pramen: Eurostat – červen 2020, Evropská komise, duben 2020.

Poznámka: * u Holanska nezjištěna produkce a výnos – v Eurostatu neuvedeno.

Výměra proteinových plodin v EU

Mil. ha	2017	2018	2019	2020*	Rozdíl 2019/20 (%)
Hrách	1,00	0,89	0,78	0,84	7,7
Bob	0,70	0,67	0,43	0,47	9,3
Lupina	0,20	0,20	0,18	0,18	0,0
Proteinové plodiny celkem	1,90	1,76	1,39	1,49	7,2

Pramen: DG AGRI, Evropská komise, duben 2020.

* Odhad EK

PĚSTOVÁNÍ LUSKOVIN NA ZRNO V ČESKÉ REPUBLICĚ

Z pěstitelského hlediska jsou pro středoevropské podmínky a Českou republiku důležitými luskovinami především hrách, lupina, bob, sója, čočka a vikev. U všech vyjmenovaných rodů se rozlišuje řada druhů, poddruhů, pěstitelských forem a variet.

Většina uváděných druhů má využití v potravinářství a krmivářství, kde jsou předmětem zájmu semena (pojmově se pak jedná o luštěniny), nebo je používána zelená hmota formou celých nebo zpracovaných rostlin ve stadiu čerstvém, zavádlém nebo konzervovaném. Významné je též jejich pěstování ve směskách, zvláště s obilovinami v podobě luskovino-obilných směsek (LOS).

V potravinářském průmyslu vzrůstá v poslední době zájem o tyto plodiny: fazol, vigna, cizrna, čočka a další. Z luskovin pro potravinářské využití se jich řada uplatňuje v podobě zelenin (v ČR se to týká hrachu a fazolu). Luštěniny od dávných dob zaujímaly stěžejní místo v lidské výživě, především pro vysoký obsah bílkovin (kolem 25 %) a četné další přednosti, jakými jsou např. příznivý poměr a množství minerálních látek (K, P, Na), vitamínu B, přes 50 % sacharidů, podíl vlákniny i nízký obsah tuků (s výjimkou sóji a podzemnice, kde se jedná o přednost).

Jedna z nejvýznamnějších předností luskovin je jejich meliorační a výživný/zúrodňující dopad na půdu, kdy dochází k poutání vzdušného dusíku kořenovou soustavou a spolu s příznivým účinkem na půdní strukturu k výrazně obohacujícímu efektu v rotaci kulturních plodin na zemědělské (orné) půdě. Svě nezastupitelné místo mají proto luskoviny v osevních postupech a v ekologickém hospodářství jako vynikající předplodina.

Pěstování luskovin má v ČR dlouholetou tradici. Většina druhů luskovin pěstovaných ve střední Evropě se k nám dostala různými cestami přes řeckou a římskou kulturu, ale i z Francie, Nizozemska a podobně. Plochy luskovin byly v dávné minulosti několikanásobně vyšší než v současné době. V posledních letech se nicméně luskoviny v ČR, ale i ve většině evropských zemí dostávají do útlumu a menšího pěstitelského zájmu. V posledních zhruba deseti letech převládal vůči pěstování luskovin v ČR konzervativní přístup, neboť na rozdíl od obilovin a řepky se nedařilo u luskovin dosahovat vyšších výnosů, dobré kvality produkce a příznivé realizace na trhu. V průběhu minulých dvaceti let docházelo v České republice ke snižování ploch zrnových luskovin. Vliv na to měl zejména pokles stavů hospodářských zvířat a nízké výkupní ceny. Nepříznivý trend minulého období může zvrátit zařazení sóje, lupin, bobu a ostatních druhů motýlokvtých rostlin do osevních sledů.

Luskoviny patří k plodinám, které zaujímají nezastupitelnou úlohu v osevních sledech. Výnosová nestabilita spolu s agrotechnickými požadavky jsou hlavní limitující faktory ovlivňující větší zastoupení luskovin v osevních sledech, které je v ČR pouze 1,4 % (2019). Luskoviny jsou velmi náročné na pěstitelský postup, prostředí, a jsou značně citlivé k biotickým i abiotickým stresům. Jsou významným zdrojem rostlinných bílkovin pro krmivářský i potravinářský průmysl. V potravinářském průmyslu vzrůstá v poslední době zájem o teplomilné druhy: fazol, čočka, vigna, cizrna, hrachor a další. Luskoviny pokrývají potřebu bílkovin (asi 24 % bílkovin, 50 % škrob, 6 % tuky, 10 % vláknina, 3 % popeloviny).

Osevní plochy

V České republice měly osevní plochy zrnových luskovin snižující se tendenci. Hlavním důvodem, který měl vliv na trvalé snižování ploch luskovin je nízká míra rentability pěstování a nízká konkurenceschopnost v oblasti importu sójových pokrutin, z amerického kontinentu, převážně GMO. Luskoviny jsou plodiny, které jsou velmi náročné na správnou agrotechniku a citlivé k řadě biotických i abiotických stresů. Tato skutečnost je velmi obdobná i v ostatních státech EU, přesto je v některých zemích dosahováno daleko vyšších výnosů a celkové produkce luskovin.

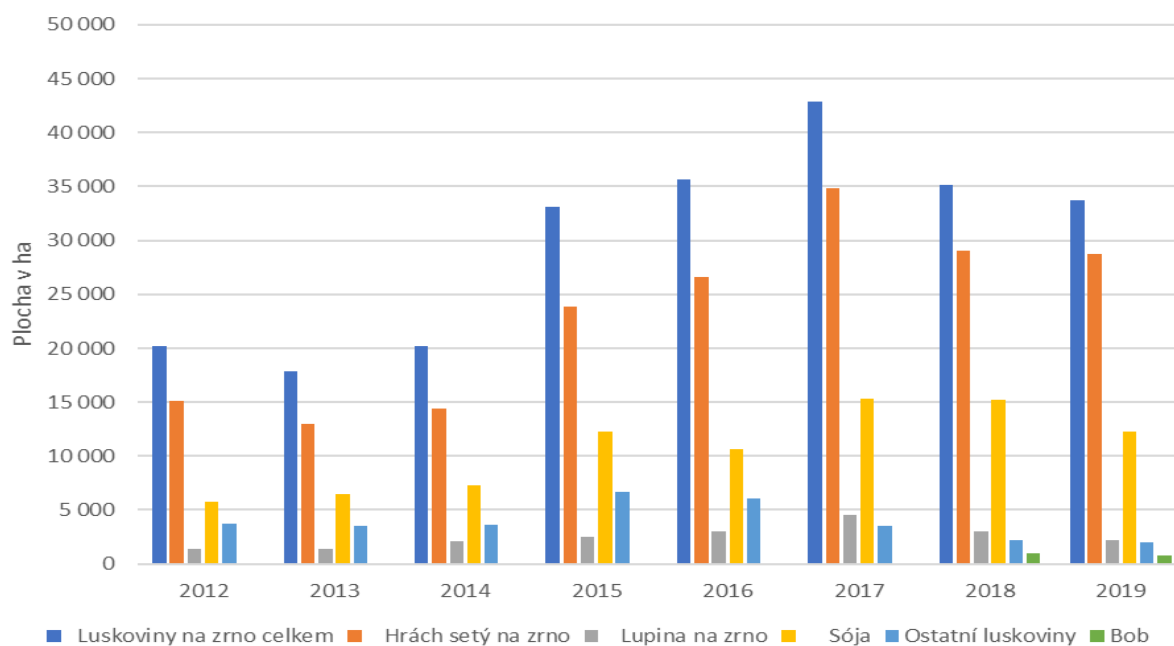
Z těchto důvodů zohlednila Evropská komise od roku 2015 do nové SZP EU podporu pěstování proteinových plodin a zrnových luskovin. Proto bylo rozhodnuto, že podpora vázaná na produkci dle čl. 52 bude v jednotlivých členských státech podmíněna platbou ve výši 13 % (dle rozhodnutí členského státu) a 2 % na bílkovinné plodiny a luskoviny pěstované na zrno. Tímto opatřením Evropská komise chtěla podpořit pěstování luskovin, snížení importu GMO sóji, zlepšení předplodinové hodnoty a půdní struktury.

Každý členský stát vycházel ze své strategie zemědělství, svých regionálních podmínek v podpoře citlivých komodit.

Osevní plocha luskovin na zrno byla v ČR, jak zveřejnil k 30. 5. 2019 ČSÚ, 33 766 ha. Oproti loňskému roku, kdy celková plocha luskovin byla 35 153 ha, došlo k poklesu o 308 ha, což činí 3,9 %. Hrachu bylo vyseto 28 779 ha, což je o 5 707 ha méně než loni. Výměra lupiny se snížila o 731 ha a zaujímala 2 246 ha. Ostatní luskoviny byly zastoupeny na ploše 1 983 ha. Jednoleté luskoviny sklizené na zeleno byly pěstovány na 21 280 ha, což je zvýšení ploch o 1 652 ha. Osevní plocha sóji, která také patří do čeledi bobovitých poklesla a pěstovala se na 12 240 ha. Od roku 2018 je opět evidována plocha bobu obecného, který byl pěstován na ploše 757 ha.

V ČR tak znovu poklesly plochy luskovin až na úroveň 1,2 % orné půdy, která zde byla v roce 2015 a 2018. Za posledních dvacet let tak došlo k výraznému poklesu osevních ploch luskovin, který v posledních deseti letech dosáhl více než 50 % snížení.

Vývoj ploch luskovin a hrachu setého 2012–2019

Pramen: ČSÚ, kvalifikovaný odhad MZe

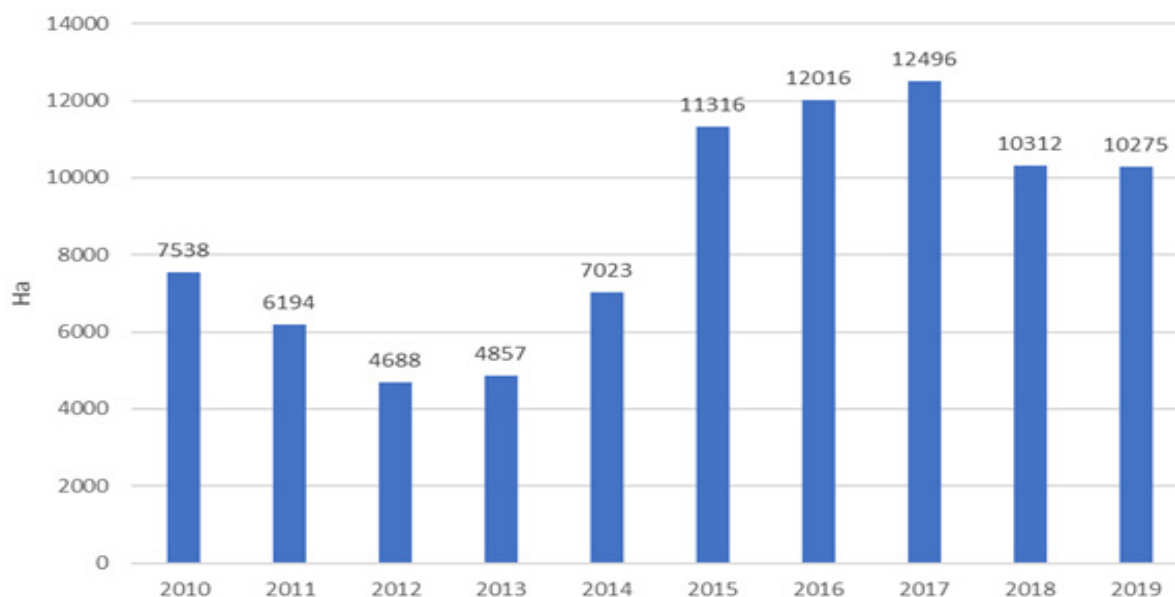
Struktura ploch osevů luskovin v roce 2018–2019

Plodina	2018	2019	Rozdíl Difference +,-	Index (%)	Struktura Share 2019 (%)
Luskoviny na zrno CELKEM	35 153	33 766	-1 387	96,1	1,4
Hrách na zrno	29 087	28 779	-308	98,9	1,2
Lupina na zrno	2 977	2 246	-731	75,5	0,1
Bob na zrno	932	757	-175	81,3	0,0
Ostatní luskoviny	2 157	1 983	-174	91,9	0,1
Sója	15 230	12 240	-2 990	80,4	0,5
Jednoleté luskoviny na zeleno	21 280	22 037	757	103,6	0,9
Hrách dřeňový	1 457	1 246	-211	85,5	0,1

Pramen: ČSÚ

Množitelské plochy luskovin 2010–2019

O nárůstu ploch luskovin v posledních třech letech svědčí i zvýšené množitelé plochy. V roce 2019 činila celková množitelé plocha luskovin 10 275 ha, což srovnatelná plocha s rokem 2018. Hrach setého bylo množeno 6 935 ha to je o 293 ha méně než v loňském roce. Pokles množitelé plochy u hrachu byl z důvodu velké produkce a nevyčerpaným zásobám z roku 2018. Přesto byla množitelé plocha oproti minulým ročníkům velmi příznivá. Možný nárůst množitelých ploch je také ovlivněn poptávkou po českých osivech v zahraničí.

Množitelské plochy luskovin celkem

Výskyt škodlivých organismů v porostech luštěnin v ČR v roce 2019

V jarních měsících roku 2019 byl zaznamenán výskyt škůdců poškozujících porosty vzházejících rostlin hrachu. Jednalo se o listopase čárkovaného, který způsobuje typické výkusy na listech luskovin. Dospělci listopasů napadají nejenom hrách, bob, sóju, ale i ostatní rostliny z čeledi vikvovitých (vojtěšku, jetele a různé směsky s těmito druhy). Škodlivějším stadiem než jsou dospělci, jsou larvy, které vyžírají bakteriální hlízký na kořenech a tím negativně ovlivňují výnos. Zvýšené napadení si vyžádalo opakovanou aplikaci registrovaných insekticidů. Jejich použití ovlivnilo i výskyt zrnokaze hrachového a obaleče hrachového. V roce 2019 byly porosty napadány i kyjatkou hrachovou, která se vyskytovala v období kvetení, kdy poškozovala generativní orgány luskovin a nepřímo poškozovala porosty přenosem viróz.

V průběhu vegetace byl zaznamenán na většině pěstitelských lokalitách zvýšený výskyt komplexu viróz. Následně se virózy projevy hlavně deformací listů a posledních lusků. V pěstitelských podmínkách ČR je nejvýznamnějším virem hrachu Pea seed-borne mosaic virus (PSbMV). Jedná se o typického zástupce rodu Potyvirus (čeleď Potyviridae). Typickými příznaky infekce hrachu tímto virem je svinutka listů, zkrácení internodií, různý stupeň zakrslosti infikovaných rostlin, dále pak deformace květů a vývoj malých, deformovaných lusků. U citlivých odrůd hrachu se uvádí přenos semeny až do výše 30 %. Virus je přirozeně přenosný vektory, a to mšicemi nepersistentním způsobem. V roce 2019 se vyskytly i kořenové choroby způsobené patogeny hub Rhizoctonia, Fusarium, Pythium a Thielaviopsis. Z chorob se vyskytla v první polovině vegetace peronospora, ale její výskyt nebyl příliš velký. V oblastech pěstování byl zaznamenán větší výskyt padlí. Padlí se objevuje v porostu hrachu po odkvětu, zpravidla na počátku zelené zralosti. V průběhu 2–5 dnů je houba schopná se v porostu kalamitně rozšířit a způsobit významné výnosové ztráty. Tyto ztráty se pohybují v rozmezí 10–60 %. Čím dříve se padlí v porostech objeví, tím vyšší jsou ztráty. Padlí hrachu je obligátní parazit, který získává živiny z rostlin prostřednictvím haustorií pronikajících do epidermálních buněk. Pro rozvoj a škodlivost padlí bylo optimální suché a teplé počasí v průběhu měsíců června a července roku 2019.

V souvislosti přemnoženými hlodavci ve všech oblastech docházelo ke ztrátám zvláště u porostů, které nebyly sklizeny v optimálním termínu a došlo k praskání lusků a následnému výdrolu.

Povětrnostní podmínky ročníku a jejich vliv na vývoj porostů

Jak vyplývá ze statistických údajů, největší koncentrace pěstování luskovin v ČR je soustředěna v Jihomoravském a Středočeském kraji. Oblast jižní Moravy je specifická značnou proměnlivostí v distribuci srážek, což se ve většině ročníků projeví snížením výnosů. Povětrnostní podmínky v roce 2019 byly na různých pěstebních lokalitách odlišné.

Středočeský kraj

Luskoviny jsou zde pěstovány na největších plochách z celé ČR a porosty s luskovinami zde byly zakládány od druhé poloviny března roku 2019. Půda byla v extrémně teplém březnu i přes časté srážky sušší. Luskoviny a především hrách přesto vzházely rovnoměrně. Vlivem suchého počasí v měsíci dubnu byly vzházející rostliny malé, pomalu rostly a byly mírně opožděné. V prvních dvou dekádách dubna se velmi často vyskytovaly přízemní mrazíky. Vlivem sucha, nízkých ranních teplot a velkých teplotních rozdílů v průběhu dne porosty pak mírně žloutly, a nebyl rozdíl mezi odrůdami jednotlivých druhů luskovin. Významnější srážky přišly až v poslední dekádě měsíce dubna, kdy porosty začaly velmi rychle růst. Květen roku 2019 byl chladný a vlhký, což porostům luskovin významně prospělo. V některých oblastech kraje byl srážkově nadnormální. V červnu 2019 se výrazně oteplilo a nastalo období beze srážek. Od počátku měsíce června 2019 začaly hrachy kvést. Odkvítání proběhlo v druhé dekádě měsíce, tzn., že kvetly v průměru 7–13 dnů. Červen roku 2019 byl o 6,1 °C teplejší než je průměr a napršelo pouze 27 % dlouhodobého srážkového normálu. Srážky v červnu byly nadnormální pouze v některých oblastech, kdy šlo o přívalové deště. Během jednoho dne (6. 6. 2019) spadlo 40,6 mm přívalových srážek doprovázených silným větrem. Po těchto deštích došlo k různému polehnutí porostů hrachu.

Hrachy v oblasti Středočeského kraje začaly dozrávat od počátku července 2019. Dozrávání bylo velmi nerovnoměrné (vliv viróz a kořenových chorob). Sklizeň proběhla z důvodů nepříznivé předpovědi počasí a extrémního nebezpečí poškození holuby při vyšší vlhkosti již v první dekádě měsíce července 2019.

Střední Morava

V dubnu 2019 během setí panovalo abnormálně teplé a suché počasí. V třetí dekádě začaly přicházet významnější srážky a vzházení bylo rovnoměrné. Květen 2019 přinesl nižší teploty a vydatné zásobení půdy vláhou, kdy napršelo 171 % normálního úhrnu srážek. Výborné podmínky pro růst hrachu zajistily již na konci měsíce května zapojování porostu na parcelách. Červen roku 2019 se vrátil k nepříznivému dubnovému módu povětrnosti. Ukázal se jako mimořádně teplý, s častým překračováním vysokých teplot nad 30 °C. V ČR tak byl nejteplejší za celou historii měření. Byl však velmi suchý, pouze s 41 % běžné sumy srážek, což je v ČR 6. nejsušší měsíc od r. 1961. Kvetení v tomto regionu započalo o asi 14 dnů později proti loňské sezóně. Rostliny hrachu dosáhly průměrné délky asi o 23 cm větší než v předchozím roce 2018. Červenec roku 2019 pokračoval vysokými letními teplotami s rostoucím nedostatkem vláh v půdě. Hrách do něj vstupoval s většinou vyvinutých lusků a započala fáze dozrávání, která probíhala díky počasí velmi vyrovnaně. V závěru měsíce července 2019 porosty hrachu dosáhly plné zralosti.

Porosty se udržovaly dlouho zcela zdravé, ojediněle se projeví virózy a plíseň hrachu, v malé míře i padlí hrachu. Kořenové choroby nebyly podle příznaků stanoveny, ojedinělé žlutnoucí rostliny měly souvislost s likvidací pcháčů. V roce 2019 byl zaznamenán větší výskyt viróz a padlí, méně se pak objevovala peronospora hrachu.

Jihomoravský kraj

V Jihomoravském kraji, který se řadí ke druhému největšímu pěstiteli luskovin v rámci ČR, byl charakter povětrnostních podmínek podobný jako na střední Moravě. Duben roku 2019 byl teplotně nadprůměrný s nízkým srážkovým úhrnem. Kompletnost porostů luskovin byla vlivem sucha a špatným vzházením mírně horší. Květen 2019 byl chladný, ale srážkově bohatý, což porostům luskovin svědčilo. Červen 2019 však byl opět velmi teplý, ale s malým množstvím srážek. Začátek července 2019 byl znovu teplý a také s malým množstvím srážek. Vlivem extrémně teplého a suchého počasí docházelo k rychlému dozrávání porostů luskovin. V některých oblastech kraje bylo v době dozrávání a v době sklizně velmi teplé a suché počasí, což mělo za následek nižší hmotnost semen (HTS).

Porosty hrachu byly v roce 2019 vystaveny normálním podmínkám, což se projevilo na výši výnosu, který byl srovnatelný s průměrnými ročníky na této lokalitě.

Porosty hrachu při sklizni byly na některých lokalitách mírně polehlé, ale přesto nedocházelo k výskytu praskání lusků. Průměrný výnos hrachu byl 2,97 t/ha.. Nižší výnos způsobila o něco nižší HTZ a hlavně letos byly kratší lusky oproti jiným rokům.

Plochy, výnosy a produkce luskovin na zrno v ČR celkem

Rok	Plocha osevu (ha)	Plocha sklizně (ha)	Prům. výnos (t/ha)	Produkce (t)
1991/1992	70 946	71 126	2,74	194 607
1992/1993	91 856	90 110	2,26	203 472
1993/1994	94 155	93 557	2,43	227 497
1994/1995	72 335	70 798	2,31	163 230
1995/1996	60 671	59 872	2,41	144 136
1996/1997	56 363	54 634	2,48	135 553
1997/1998	51 636	49 630	2,09	103 665
1998/1999	58 140	57 157	2,33	133 382
1999/2000	46 776	46 326	2,58	119 434
2000/2001	40 587	39 823	2,13	84 946

Rok	Plocha osevu (ha)	Plocha sklizně (ha)	Prům. výnos (t/ha)	Produkce (t)
2001/2002	38 435	37 246	2,46	93 182
2002/2003	34 173	34 173	1,91	65 124
2003/2004	31 364	31 363	1,98	62 131
2004/2005	28 407	28 406	3,11	88 261
2005/2006	39 260	39 259	2,44	95 969
2006/2007	39 021	39 023	2,24	87 510
2007/2008	30 668	30 667	2,13	65 282
2008/2009	22 306	22 306	2,15	47 905
2009/2010	29 003	29 003	2,14	62 072
2010/2011	31 318	31 318	1,86	58 138
2011/2012	22 316	22 316	2,85	63 564
2012/2013	20 177	20 177	1,94	39 144
2013/2014	17 851	17 851	2,14	38 700
2014/2015	20 170	20 170	2,67	53 797
2015/2016	33 139	33 139	2,89	95 908
2016/2017	35 633	35 633	2,23	90 247
2017/2018	42 857	42 857	2,34	100 417
2018/2019	35 153	35 153	2,26	79 515
2019/2020	33 766	33 766	2,20	74 165

Pramen: ČSÚ

Osevní plochy luskovin a sóji v ČR

Plodina	2017 (ha)	2018 (ha)	2019 (ha)	Podíl na o.p. 2018	Podíl na o.p.2019
Luskoviny na zrno celkem	42 857	35 153	33 766	1,18 %	1,15 %
Hrách setý na zrno	34 793	29 087	28 779	0,98 %	0,98 %
Lupina na zrno	4 536	2 977	2 246	0,10 %	0,08 %
Ostatní luskoviny	3 527	2 157	1 983	0,07 %	0,07 %
Jednoleté luskoviny na zeleno	15 344	21 280	22 037	0,72 %	0,75 %
Sója	19 628	15 230	12 240	0,51 %	0,42 %

Pramen: ČSÚ

Zastoupení luskovin v krajích ČR podle osevní plochy

Osevní plochy luskovin na zrno podle krajů v roce 2019 (ha)

Kraj	Hrách setý	Lupina	Bob	Ostatní luskoviny	Luskoviny celkem
Hl. m. Praha	193	15	0	0	209
Středočeský	5 744	660	59	286	6 749
Jihočeský	2 261	412	232	75	2 980
Plzeňský	2 370	177	125	69	2 741
Karlovarský	222	31	66	156	476
Ústecký	1 992	34	21	66	2 114
Liberecký	733	65	0	8	805
Královéhradecký	2 013	145	187	104	2 449
Pardubický	1 767	144	35	80	2 025
Vysočina	3 025	150	3	206	3 384
Jihomoravský	5 771	170	4	478	6 423
Olomoucký	1 147	79	20	114	1 360
Zlínský	825	26	0	210	1 061
Moravskoslezský	716	139	4	131	990
Česká republika	28 779	2 246	757	1 983	33 766

Pramen: ČSÚ

V roce 2019 byl v jednotlivých krajích zaznamenán meziroční pokles osevních ploch u hlavních druhů sledovaných luskovin (hrách, lupina, ostatní luskoviny) o 3,9 %. Největší plochy luskovin byly ve Středočeském kraji (6 749 ha), Jihomoravském kraji (6 423 ha) a na Vysočině (3 384 ha). Plochy hrachu nejvíce poklesly v Královéhradeckém kraji (o 565 ha, tj. 21,9 %) a v Pardubickém kraji (o 510 ha, tj. 22,4 %). Plochy lupiny poklesly nejvíce (meziročně o 190 ha, tj. 56,9 %) v kraji Pardubickém.

Zahraniční obchod luštěnin v České republice

Dovoz a vývoz luštěnin za marketingové roky 2017/2018–2019/2020 (t)

Název komodity	DOVOZ			VÝVOZ		
	2017/18	2018/19	2019/20*	2017/18	2018/19	2019/20*
Hrách	4 616,1	1 447,4	2 241,2	28 120,0	24 459,2	21 730,4
Cizrna	1 652,0	2 093,7	1 797,3	288,7	280,6	151,6
Fazole	5 196,7	5 430,7	3 566,5	1 797,8	2 009,3	1 440,6
Čočka	8 412,8	9 948,0	7 641,0	1 527,9	2 306,3	2 189,0
Bob koňský	581,1	62,0	78,2	711,1	372,1	352,3
Luskoviny ostatní	8,4	135,2	189,2	379,7	417,5	257,3
Luskoviny celkem	20 471,2	19 118,4	15 518,6	32 825,3	29 845,2	26 121,3

Pramen: ČSÚ, statistika zahraničního obchodu.

* Údaje do konce dubna 2020.

Dovoz a vývoz luštěnin za kalendářní roky 2018–2020* (v t)

Název komodity	DOVOZ			VÝVOZ		
	2018	2019	2020*	2018	2019	2020*
Hrách	1 508,5	1 344,4	1 542,4	24 047,9	26 420,4	8 456,4
Cizrna	1 974,5	1 966,2	855,7	321,5	218,2	76,0
Fazole	5 152,5	4 685,2	1 685,8	1 785,8	1 950,1	619,2
Čočka	9 177,8	8 913,6	4 085,7	2 098,0	2 065,2	1 056,5
Bob koňský	579,6	78,2	50,0	781,3	227,9	324,7
Luštěniny ostatní	48,3	198,7	82,5	333,0	299,6	91,9
Luštěniny celkem	18 444,1	17 192,6	8 301,8	29 367,6	31 181,4	10 624,9

Pramen: ČSÚ, statistika zahraničního obchodu.

* Údaje do konce dubna 2020.

V rámci dovozu luštěnin do ČR převažuje dovoz jedlých luštěnin tj. fazolu, hrachu a čočky v objemech cca 3 000–5 500 tun fazolu, 1 500–5 000 tun hrachu a 8 000–9 500 tun čočky. Import jedlých luštěnin má určitý vliv na domácí spotřebu v potravinářství a projevuje se také v reexportu především na Slovensko, kam exportujeme zhruba 900 tun fazolu a 700–1 000 tun čočky. Čočka se do ČR importuje především z Kanady a také z Ruské federace, fazol obecný hlavně z Etiopie, Argentiny, Číny a Myanmaru, ostatní druhy fazolu hlavně z Číny.

Předpoklad bilance semene luskovin v marketingových letech 2013/2014–2019/2020 (t)

Položka bilance	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20*
Počáteční zásoba	8 697	7 921	8 068	22 173	33 655	64 711	74 799
Produkce	38 700	53 797	95 908	90 247	100 417	79 515	74 165
Dovoz	14 728	16 339	17 573	18 108	20 464	19 118	17 000
Celková nabídka	62 150	78 057	121 549	130 528	154 536	163 344	165 964
Spotřeba celkem	54 204	69 989	99 376	96 873	89 825	88 545	95 500
Krmiva	16 500	20 000	21 500	21 000	22 000	22 500	23 000
Potravinářské užití	14 000	16 500	17 000	18 000	18 000	18 700	19 000
Osivo	9 500	14 000	19 000	20 000	17 000	17 500	18 500
Vývoz	14 204	19 489	41 876	37 873	32 825	29 845	35 000
Konečná zásoba	7 921	8 068	22 173	33 655	64 711	74 799	70 464

Pramen: ČSÚ, statistika zahraničního obchodu, MZe a Agritec s.r.o.

* Odhad.

V marketingovém roce 2019/2020 je oproti minulému období odhad celkové nabídky luskovin téměř stejný i při nižší produkci díky vysokému stavu zásob z předchozího marketingového roku 2018/2019. Celková produkce luskovin vychází z definitivních údajů o sklizni dle ČSÚ k 18. 2. 2020. S výrazným poklesem produkce luskovin v roce 2019 dochází v bilanci semen luskovin i k poklesu dovozu, který byl v předchozích marketingových ročnicích na poměrně vysoké úrovni (19,0–20,5 tis. tun). Očekává se vzestup exportu vzhledem k silné poptávce v zahraničí a to do úrovně 35,0 tis. tun. Přes změny SZP (zákaz chemických POR v greeningu) předpokládáme mírný nárůst zájmu o osiva, což koreponduje s nárůstem množitelských ploch, což se promítá ve zvýšené spotřebě na osiva. Potravinářské užití zaznamenává v posledních letech též mírný vzestup. Bilance zahraničního obchodu zůstává vzhledem k převaze vývozu nad dovozem kladná. Zatímco ve vývozu na zahraniční trhy se uplatňuje zejména náš hrách, v rámci dovozu luštěnin do ČR převažuje dovoz jedlých luštěnin tj. hrachu, fazolu a čočky.

Možnosti odbytu domácí produkce luštěnin

Vývoz hrachu směřuje tradičně do Německa, ale největším odběratelem našeho hrachu se stává Polsko. Semeno hrachu a bobu lze vyvázet i pro potravinářské účely, neboť v této oblasti jsou příznivější ceny a také naše odrůdy splňují kvalitativní požadavky západních dovozců. Problémem produkce hrachu a bobu pro potravinářské účely je rozšíření zrnokazů na našem území, čemuž je nutné věnovat pozornost při chemické ochraně porostů. Prostor pro vývoz je také v oblasti osiv, především domácí odrůdy hrachu a pelušky mají vynikající vlastnosti a jsou na evropských trzích žádané. Osiva hrachu se z ČR vyváží především do Rakouska, Polska a Německa.

Průměrná spotřeba luštěnin ve výživě obyvatel České republiky (kg/obyv./rok)

Rok	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Luštěniny jedlé celkem	2,4	2,5	2,3	2,6	2,6	2,7	3,0	2,8	2,9	3,0
Hrách	1,1	1,2	0,9	1,2	1,1	1,1	1,3	1,1	1,2	1,0
Fazole	0,7	0,8	0,9	0,8	0,9	0,9	1,0	1,0	1,0	1,3
Čočka	0,6	0,6	0,5	0,5	0,6	0,7	0,7	0,7	0,8	0,7

Pramen: ČSÚ

Podle FAO se průměrná roční spotřeba luštěnin ve světě pohybuje od 2 kg do 20 kg na osobu. Údaje o spotřebě luštěnin v ČR jsou k dispozici v časové řadě od roku 1948. Zatímco ve 40. letech se spotřeba luštěnin v ČR pohybovala okolo 2,5 kg na osobu, v 70. letech došlo k jejímu výraznému propadu na pouhých 0,6 kg na osobu. Poté se luštěniny začaly na českých talířích objevovat častěji a od přelomu tisíciletí se už trvale jejich spotřeba na osobu pohybuje nad 2 kg. Podle údajů z roku 2015 dosáhla spotřeba luštěnin v ČR úrovně 3,0 kg na obyvatele, což zatím bylo historicky nejvíce. V roce 2018 byl tento údaj vyrovnán a spotřeba činila znovu 3,0 kg na obyvatele, z čehož bylo nejvíce spotřebováno fazolí (1,3 kg).

Cenový vývoj luštěnin v České republice

Na základě šetření ČSÚ ceny zemědělských výrobců sledovaných luštěnin v aktuálním roce 2019 meziročně poklesly. Průměrné roční ceny hrachu jedlého vzrostly cca o 800 Kč/t z loňské úrovně přesahující 5 600 Kč/t na 6 375 Kč/t. Ceny krmného hrachu během tohoto roku poklesly na průměrnou roční úroveň 4 755 Kč/t. Tento vývoj je pravděpodobně ovlivněn vzestupem nabídky luskovin na trhu díky vysokým loňským zásobám. Předpokládáme, že trend poklesu cen luskovin může i v letošním m.r. pokračovat vzhledem dalšímu předpokladu vysokých zásob luskovin.

Průměrné roční CZV v ročníku 2008–2019 u jednotlivých druhů luštěnin (Kč/t)

Rok	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Hrách jedlý	6 102	5 608	5 564	5 791	6 494	7 950	7 575	6 527	5 601	6 375	6 242
Hrách krmný	4 735	3 943	4 779	5 307	6 425	5 804	5 063	4 846	4 880	4 755	4 780
Fazol obecný	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Pramen: ČSÚ

Poznámka: od roku 2001 ČSÚ nesleduje CZV fazolu.

HRÁCH SETÝ

Hrách stále patří k nejvýznamnějšímu druhu mezi luskovinami v ČR, s tím, že se bude i nadále jeho podíl na osevních plochách pohybovat mezi 87–89 % ploch luskovin. Nárůst ploch hrachu je podmíněn zvyšováním průměrných výnosů, které by v kombinaci s předpokládaným mírným nárůstem ceny, měly přinést nutnou kladnou míru rentability pěstování. Průměrný výnos se v ČR pohybuje na úrovni 52 % výnosů dosahovaných v EU (s výjimkou Španělska, Portugalska, Řecka).

Hrách setý je v našich podmínkách nejpěstovanější luskovinou. V porovnání s jinými kulturními druhy je jeho zastoupení v osevních sledech velmi nízké v roce 2019 bylo zastoupení pouze 1,2 % orné půdy.

Hrách je citlivý k velkému spektru patogenů, které způsobují závažné choroby hrachu. Po napadení rostlin dochází k různým stupňům poškození vegetativních i generativních orgánů a následně ke snížení výnosu i kvality produkce.

V roce 2019 se na výši výnosů podílelo nejen suché počasí, ale i padlí, které na některých lokalitách poškodilo velké plochy porostů. Řešením proti jeho škodlivému výskytu je pěstování raných odrůd, rezistentních odrůd nebo aplikace registrovaných fungicidů. Od letošního roku, kdy platí zákaz používání chemických přípravků v greeningu je však tato poslední uvedená alternativa nemožná.

V roce 2019 byla řada porostů hrachu a její produkce poškozena hraboši. Jak již bylo výše uvedeno, plochy hrachu se snížily oproti roku 2018 o 308 ha, plocha byla 28 779 ha. Další mírný pokles ploch hrachu byl zapříčiněn omezením používání pesticidů v greeningu. Průměrný výnos se v ČR snížil, stále nedosahuje průměrných výnosů nejvýznamnějších producentů (Francie). Zatímco v zemědělsky vyspělých zemích Evropy i světa jsou dosahovány relativně vysoké výnosy kolem 4,0 t/ha, u nás je dlouhodobý průměr jen málo přes 2,5 t/ha (v r. 2016 ale 3,27 t/ha). Přesto existuje řada podniků, kde se víceleté průměry pohybují mezi 3,5 až 5,0 t/ha. Je to dáno především pečlivou agrotechnikou a dodržováním zásad i specifík pěstování, byť často jde i o negativní vlivy souhrnu nepřízně počasí.

Vyhodnocení pěstitelského ročníku

Meteorologické informace potvrdily, že březen roku 2019 byl teplotně opět výrazně nadprůměrný měsíc. Měsíce březen až duben roku 2019 se vyznačovaly nízkými srážkami. Vzcházení proběhlo relativně rychle, přibližně za 14 dní po zasetí se projevil deficit srážek, který způsobil mezerovitost ve vzcházení. Suché počasí v průběhu května 2019 způsobilo nerovnoměrné nasazení květů a menší nasazení lusků jednotlivých odrůd hrachu. Pokračující deficit srážek a vyšší teploty v měsíci červenci 2019 způsobily zasychání rostlin hrachu. V některých oblastech jižní Moravy došlo k zasychání květních pupat a tím k nižšímu nasazení lusků a snížení celkových výnosů.

V jarním období roku 2019 byl zaznamenán vysoký výskyt listopase čárkovaného a bylo potřeba ošetřovat vzcházející porosty hrachu. Tito brouci škodí každoročně žírem na vzcházejících rostlinách a obzvláště k velkým škodám pak dochází, jestliže suché a studené počasí brzdí rostliny ve vzrůstu. Potom dochází k úbytku kořenových hlízek a tím také ke snížení výnosů. Larvami poškozené kořeny bývají napadány houbovými patogeny. Podobně jako listopas čárkovaný škodí i jiné druhy listopasů rodu *Sitona*.

Nálety mšic byly ve většině oblastí průměrné, avšak v některých oblastech byly vyšší, a proto bylo nutné aplikovat registrované insekticidy. Ošetření omezilo výskyt viróz, zejména PEMV a PSbMV. Výskyt houbových chorob byl velmi nízký. V roce 2019 se v některých lokalitách vyskytoval zrnokaz hrachový, který způsobuje tzv. „muškovitost semen“ (podle výskytu výkalů uvnitř semen), který snižuje jakost jedlého hrachu a osiva i výnosu. Při větším rozšíření dokáže znehodnotit až 40 % výnosu zrna s následným poklesem klíčivosti až na 70–80 %. Škodlivost tohoto hmyzu se znásobuje tím, že exkrementy larev obsahují lidskému zdraví škodlivý alkaloid kontaridin, který je příčinou zákazu využití poškozených semen pro potravinářské účely, či jako krmiva pro skot. Zrnokaz hrachový způsobuje velké škody zejména

v suchých a horkých letních obdobích. Běžné choroby jako jsou plísně, rzi či komplex antraknóz nebyl v roce 2019 výrazný a na některých lokalitách nebyly tyto choroby téměř zaznamenány.

V roce 2019 se na výši výnosů podílelo nejen suché počasí, ale také padlí, které na některých lokalitách ČR poškodilo velké plochy porostů. Řešením proti jeho škodlivému výskytu je pěstování raných, rezistentních odrůd nebo aplikace registrovaných fungicidů. Od roku 2018, kdy platí zákaz používání chemických přípravků v greeningu je však tato poslední uvedená alternativa nemožná. Ekonomická škodlivost padlí je přímo úměrná době napadení a kolísá v rozmezí od 5–70 %. Čím dříve se padlí v porostech objeví, tím vyšší jsou výnosové ztráty. Nejvíce bývají padlím hrachu postihovány pozdě seté hrachy, dále pak porosty příliš husté a přehnojené dusíkem. Silněji bývají napadeny padlím pozdní genotypy hrachu než odrůdy rané a středně rané. První symptomy napadení jsou malé, bělavé, pavučinkovité povlaky houby na listech, palistech, stoncích a úponcích. Zprvu bývají napadeny pouze nejspodnější patra rostlin. Houba se za příznivých podmínek (sucho a teplo) v porostech rychle šíří a v průběhu několika málo dnů (8–14 dnů) hustě pokrývá nadzemní části rostlin bělavým moučnatým povlakem. Po napadení houbou rostliny reagují zvýšenou transpirací a produkcí obranných látek – fytoalexinů. Tím dochází k celkovému oslabení rostlin, k růstovým a výnosovým depresím. Výskyt komplexu kořenových chorob byl v roce 2019 velmi mírný a neovlivnil tak negativně výnos odrůd hrachu.

Sklizeň hrachu byla v roce 2019 především ovlivněna suchým počasím v měsících červnu a červenci. V některých oblastech došlo k poléhání porostů vlivem přivalových dešťů. Některé pozdější odrůdy hrachu poskytly nižší výnos než se očekávalo, protože vlivem suchého počasí nebylo dozrávání přirozené, vrchní patra lusků spíše zasychaly, což negativně ovlivnilo výnos. Tato nepříznivá situace byla zaznamenána hlavně v pěstitelsky významných oblastech Středočeského, Jihomoravského a Olomouckého kraje. Celková plocha hrachu v ČR činila 28 779 ha, což je o 308 ha méně než v předchozím roce 2018. V roce 2019 tak bylo dle údajů ČSÚ dosaženo na území ČR průměrného výnosu hrachu 2,34 t/ha a podle dostupných informací nebylo dosaženo dobré kvality sklizené produkce. Podle definitivních údajů ČSÚ celková produkce hrachu na zrno dosáhla 67 328 tun, což je o 4 958 tun méně než v předchozím roce 2018.

Produkce hrachu na zrno ve výši 67,3 tis. tun je meziročně o 4,6 % nižší, především kvůli nižšímu hektarovému výnosu, který je ve výši 2,34 t/ha (-3,7 %), ale také díky mírnému poklesu oseté plochy na 28,8 tis. ha (-1,1 %). V posledních pěti ročnících postupně narůstala plocha osetá hrachem a jeho výměra v roce 2019 je více než dvojnásobná ve srovnání s rokem 2013. Sklizeň je tak díky tomu o 17,5 % vyšší než pětiletý průměr sklizní.

Vývoj ploch, výnosů a produkce hrachu setého v České republice

Marketingový rok	Osevní plocha (ha)	Sklizňová plocha (ha)	Výnos (t/ha)	Produkce celkem (t)
1995/1996	52 503	52 158	2,50	130 428
1996/1997	48 471	47 202	2,55	120 139
1997/1998	44 879	43 778	2,12	93 015
1998/1999	51 698	50 979	2,39	121 789
1999/2000	39 925	39 721	2,65	105 382
2000/2001	34 445	33 826	2,22	75 256
2001/2002	33 132	32 135	2,57	82 538
2002/2003	27 971	27 971	2,01	56 145
2003/2004	24 086	24 086	2,23	53 736
2004/2005	21 487	21 486	3,35	71 962
2005/2006	29 123	29 121	2,70	78 756
2006/2007	27 148	27 148	2,64	71 540

Marketingový rok	Osevní plocha (ha)	Sklizňová plocha (ha)	Výnos (t/ha)	Produkce celkem (t)
2007/2008	22 888	22 886	2,40	55 002
2008/2009	17 385	17 385	2,35	40 900
2009/2010	21 147	21 147	2,45	51 866
2010/2011	24 391	24 391	1,98	48 242
2011/2012	17 189	17 189	3,05	52 341
2012/2013	15 068	15 068	2,04	30 710
2013/2014	12 934	12 934	2,37	30 700
2014/2015	14 449	14 449	2,96	42 748
2015/2016	23 876	23 876	3,27	78 032
2016/2017	26 601	26 601	2,58	68 703
2017/2018	35 793	35 793	2,51	87 323
2018/2019	29 087	29 087	2,43	70 564
2019/2020	28 779	28 779	2,34	67 344

Pramen: ČSÚ

Struktura ploch osevní hřachu setého v letech 2013–2019 podle krajů (ha)

Kraj / rok	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2018/2019 (%)
Praha	77	72	51	225	237	190	193	+1,6
Středočeský	1 853	2 159	3 948	5 138	7 147	5 927	5 744	- 3,1
Jihočeský	848	1 122	2 385	2 717	3 188	2 482	2 261	-8,9
Plzeňský	698	865	1 698	2 134	2 915	1 824	2 370	+29,9
Karlovarský	46	33	308	136	372	323	222	-31,3
Ústecký	1 024	1 147	1 458	1 905	2 895	1 678	1 992	+18,7
Liberecký	331	300	507	706	704	677	733	+8,3
Královéhradecký	1 340	1 148	1 861	2 443	2 744	2 578	2 013	-21,9
Pardubický	1 192	1 376	1 600	1 876	2 256	2 277	1 767	-22,4
Vysočina	1 923	2 014	3 040	2 491	3 294	2 990	3 025	+1,2
Jihomoravský	2 638	3 132	4 628	4 858	6 079	5 699	5 771	+1,3
Olomoucký	507	643	886	1 008	1 224	1 077	1 147	+6,5
Zlínský	293	236	1 145	553	975	734	825	+12,4
Moravskoslezský	164	201	361	410	764	630	716	+13,7
ČR celkem	12 934	14 449	23 876	26 601	35 793	29 087	28 779	-1,1

Pramen: ČSÚ

Meziroční pokles osevních ploch hřachu v ČR celkem byl v roce 2019 velmi mírný, kdy plochy poklesly o 308 ha, tj. o - 1,1 % na celkovou výši 28 779 ha. Největší výměra pěstování hřachu byla zaznamenána v Jihomoravském kraji – nárůst o 72,0 ha (+ 1,2 %), Středočeském kraji – pokles o 183 ha (- 3,1 %), na Vysočině – nárůst o 35 ha (+ 1,2 %). Obecně lze konstatovat, že k různým meziročním nárůstům ploch hřachu v procentickém vyjádření došlo v krajích moravských, z toho k největšímu pak v kraji Moravskoslezském (o 13,7 %). Naopak v českých krajích byl zaznamenán jak nárůst tak také pokles.

Největší nárůst byl zaznamenán v kraji Plzeňském, k největšímu poklesu plochy hrachu naopak došlo v Pardubickém kraji, a to o 510 ha, tj. o 22,4 %.

Sklizeň hrachu setého v roce 2019 podle krajů

Území Kraj	Hrách na zrno		
	Plocha ha	Výnos t/ha	Sklizeň t
Česká republika	28 779	2,34	67 344
Hl. m. Praha	193	2,14	412
Středočeský	5 744	2,25	12 930
Jihočeský	2 261	2,46	5 558
Plzeňský	2 370	2,39	5 655
Karlovarský	222	2,45	544
Ústecký	1 992	2,22	4 426
Liberecký	733	2,41	1 764
Královéhradecký	2 013	2,25	4 531
Pardubický	1 767	2,29	4 041
Vysočina	3 025	2,44	7 374
Jihomoravský	5 771	2,44	14 101
Olomoucký	1 147	2,18	2 495
Zlínský	825	2,26	1 862
Moravskoslezský	716	2,28	1 636

Pramen: ČSÚ

Výnos hrachu v roce 2019 v ČR dosáhl dle definitivní sklizně dle ČSÚ k 18. 2. 2020 celkové výše 2,34 t/ha, což představuje v dlouhodobém srovnání průměrný výnos.

Nejvyšších průměrných výnosů bylo dosaženo v krajích Jihočeském, Plzeňském, Libereckém, Vysočina, Karlovarském a Jihomoravském. Naopak nejnižší výnosy zaznamenaly kraje Hl. m. Praha, Ústecký, Středočeský, Zlínský, Pardubický, Olomoucký, Moravskoslezský a Královéhradecký.

Zahraniční obchod s hrachem

Dovoz a vývoz hrachu setého podle marketingových roků (t)

Marketingový rok	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20*
Dovoz	2 080,2	2 639,0	2 737,0	2 976,4	4 615,9	1 447,4	2 241,2
Vývoz	10 545,9	15 470,4	37 818,1	32 746,6	28 119,6	24 459,2	21 730,4

Pramen: ČSÚ, statistika zahraničního obchodu

Poznámka: * Údaje marketingového roku 2019/2020 jsou za období od 1. 7. 2019 do 30.4. 2020.

Dovoz a vývoz hrachu za kalendářní roky (t)

Kalendářní rok		2014	2015	2016	2017	2018	2019
Dovoz	I. I.–30.6.	811,0	1 622,9	852,2	1 218,0	706,7	645,6
	I. 7.–31.12.	1 016,4	1 904,5	1 758,4	5 947,1	801,8	698,9
	Celkem	1 827,4	3 527,4	2 610,6	7 165,1	1 508,5	1 344,5
Vývoz	I. I.–30.6.	5 424,5	10 063,4	22 242,3	13 469,3	12 735,1	13 146,4
	I. 7.–31.12.	5 406,0	15 597,7	19 277,3	21 314,6	11 312,8	13 274,0
	Celkem	10 830,5	25 661,0	41 519,6	34 783,9	24 047,9	26 420,4

Pramen: ČSÚ, statistika zahraničního obchodu.

Ceny semene hrachu

Průměrné měsíční ceny zemědělských výrobců semene hrachu v (Kč/t)

Komodita	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.
Hrách jedlý												
2008/09	–	–	7 123	7 073	6 530	–	–	–	7 296	–	–	–
2009/10	–	–	5 367	–	4 773	4 914	4 524	5 167	–	5 600	–	–
2010/11	–	–	–	4 527	6 090	6 283	–	5 588	5 475	5 367	–	5 700
2011/12	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
2012/13	–	–	5 950	–	–	–	–	–	–	–	–	–
2013/14	–	–	–	6 475	–	–	–	–	–	–	–	–
2014/15	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
2015/16	–	–	–	–	–	–	6 774	6 147	6 948	–	–	–
2016/17	–	–	5 375	–	–	–	–	7 320	–	–	–	–
2017/18	–	4 834	5 595	–	4 967	–	–	–	–	6 340	–	–
2018/19	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
2019/20	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Hrách krmný												
2008/09	–	–	4 979	5 400	5 908	5 650	5 933	5 748	–	5 824	5 700	–
2009/10	–	–	3 468	3 418	3 470	3 583	3 680	3 588	3 468	3 854	4 150	3 888
2010/11	3 425	3 405	4 189	4 492	4 636	4 544	4 283	4 929	5 268	5 130	5 285	5 450
2011/12	4 967	–	4 738	4 197	4 257	4 342	4 493	4 890	5 047	5 159	4 971	4 900
2012/13	–	4 591	5 180	5 690	6 325	7 433	–	7 102	–	–	–	–
2013/14	–	–	–	–	6 332	–	–	6 367	6 000	–	–	–
2014/15	–	5 010	5 169	5 113	5 450	–	–	–	–	–	5 277	–
2015/16	–	4 700	4 819	4 781	4 551	4 859	4 832	5 192	4 869	4 854	4 625	4 710
2016/17	4 725	4 914	4 890	–	–	–	5 194	5 284	5 404	5 332	4 929	–
2017/18	4 664	5 022	4 633	4 806	5 107	4 972	5 008	5 109	4 919	4 950	4 836	4 740
2018/19	4 597	4 429	4 498	4 660	4 751	4 566	5 112	4 812	5 130	5 242	–	4 875
2019/20	4 526	4 515	4 701	4 127	4 544	4 753	4 876	5 196	5 094	4 758	–	–

Pramen: ČSÚ

Poznámka: Údaje marketingového roku 2019/20 jsou za období od července 2019 do dubna 2020.

Předpoklad bilance užití semene hrachu v marketingových letech 2013/2014–2019/2020 (t)

Položka bilance	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20*
Počáteční zásoba	7 544	6 753	6 677	15 628	18 560	47 379	58 231
Produkce	30 700	42 755	78 032	68 703	87 323	70 564	67 344
Dovoz	2 080	2 639	2 737	2 976	4 615	1 447	1 344
Celková nabídka	40 324	52 147	87 446	87 307	110 498	119 390	126 919
Spotřeba celkem	33 571	45 470	71 818	68 747	63 119	61 159	64 720
Krmiva	8 525	11 000	12 500	12 500	14 000	14 200	15 100
Potravinářské užití	6 500	6 000	6 500	6 500	6 500	7 000	7 000
Osivo	8 000	13 000	15 000	17 000	15 000	15 500	16 200
Vývoz	10 546	15 470	37 818	32 747	28 119	24 459	26 420
Konečná zásoba	6 753	6 677	15 628	18 560	47 379	58 231	62 199

Pramen: ČSÚ, statistika zahraničního obchodu, MZe a Agritec s.r.o.

Poznámka: * Odhad.

V marketingovém roce 2019/20 je oproti předchozímu marketingovému roku 2018/19 odhad celkové nabídky hrachu vyšší vzhledem k vysokému stavu zásob z předchozího roku. Uvedená produkce hrachu vychází z definitivní sklizně hrachu ČSÚ k 18. 2. 2020. V souvislosti se změnami SZP (zákaz používání přípravků na ochranu rostlin na plochách EFA v rámci greeningu) předpokládáme, že nepoklesne zájem o osiva a nepoklesnou ani množitelské plochy. Spotřeba na osivo pak bude nepatrně vyšší. Potravinářské užití zůstává na stabilní úrovni. Produkce hrachu pokrývá domácí spotřebu cca ze 100 %. Bilance zahraničního obchodu s hrachem zůstává vzhledem k převaze vývozu nad dovozem kladná. V rámci dovozu jsou zahrnuty především reexporty a osivo zahraničních odrůd. Vývoz směřuje tradičně hlavně do Německa a Polska, tyto země jsou největšími odběrateli našeho hrachu.

Hrách dřeňový

Tradiční a oblíbenou zeleninou je v ČR hrách dřeňový, neboli zahradní hrách, který se pěstuje pro konzervářské a mrazírenské účely. Jeho plocha zůstává poměrně stabilní a odpovídá poptávce zpracovatelského průmyslu.

Plochy, výnosy a produkce hrachu dřeňového v ČR

Ukazatel	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Sklizňová plocha (ha)	993	1 034	1 178	1 103	923	1 113	1 311	1 368	1 100
Průměrný výnos (t/ha)	3,61	2,59	3,05	5,12	4,52	4,11	3,62	2,25	2,82
Produkce (t)	3582	2 674	3 592	5 645	4 174	4 572	4 751	3 076	3 131

Pramen: ČSÚ

Odborné novinky

V roce 2019 bylo v ČR registrováno a zapsáno ve Státní odrůdové knize 40 odrůd hrachu, 7 odrůd bobu, 5 odrůd lupiny a 2 odrůdy vikve.

ÚKZÚZ byl na základě § 38 odst. 3 zákona č. 219/2003 Sb., o uvádění do oběhu osiva a sadby pěstovaných rostlin a o změně některých zákonů (zákon o oběhu osiva a sadby), ve znění pozdějších předpisů, pověřen Ministerstvem zemědělství u vybraných plodin prováděním pokusů pro Seznam doporučených odrůd (SDO). Následně ÚKZÚZ uzavřel smlouvy s tzv. garanty u luskovin s APZL (Asociace pěstitelů a zpracovatelů luskovin z.s.) od roku 2004. Zkoušení odrůd probíhá podle metodik ÚKZÚZ pro provádění zkoušek užitné hodnoty. Odrůdy jsou nejprve hodnoceny v rámci zkoušek pro registraci ÚKZÚZ. Po registraci odrůdy může udržovatel nebo zmocněný zástupce podat žádost o zařazení do zkoušek pro Seznam doporučených odrůd. Podle délky zkoušení a dosažených výsledků ve zkouškách je pak odrůdě na základě výchozích kritérií pro doporučování přidělena kategorie doporučení.

Výsledky SDO pokusů z roku 2019 jsou dostupné na www.ukzuz.cz

V roce 2019 byla registrována 1 nová odrůda polního hrachu:

Saxon

Popis odrůdy: Saxon je středně raná odrůda typu semi-leafless.

Počáteční růst středně rychlý až rychlý. Rostliny středně vysoké, barva květu bílá, barva semene žlutá, semeno válcovitého tvaru. Hmotnost tisíce semen nízká až středně vysoká, barevná vyrovnanost semen vysoká. Středně odolná proti poléhání před sklizní.

Odolná proti napadení plísní hrachu, středně odolná až odolná proti napadení komplexem kořenových chorob, středně odolná proti napadení padlím hrachu.

Výnos semene středně vysoký až vysoký.

Obsah dusíkatých látek středně vysoký, výnos dusíkatých látek středně vysoký až vysoký, aktivita trypsin-inhibitoru nízká.

Dále v roce 2019 byla registrována odrůda bobu obecného:

Anika

Popis odrůdy: Annika je poloraná barevně kvetoucí odrůda.

Počáteční růst rychlý. Rostliny nízké až středně vysoké.

Hmotnost tisíce semen středně vysoká až vysoká. Barva semene béžová, semeno nepravidelného tvaru.

Středně až méně odolná proti lámání lodyh.

Výnos semene velmi vysoký.

Obsah dusíkatých látek nízký až středně vysoký, výnos dusíkatých látek vysoký.

V roce 2019 byly také podány žádosti na registraci odrůd hrachu, lupiny úzkolisté, pelušky, vikve huňaté u kterých probíhá registrační zkoušení.

FAZOL OBECNÝ

Fazol je celosvětově nejrozšířenější luskovinou na zrno. V podmínkách středoevropského klimatu se převážně pěstuje fazol obecný (*Phaseolus vulgaris*, ssp. *vulgaris*), který má 2 variety – fazol keříčkový (var. *nanus*) a fazol popínavý (var. *vulgaris*). Jako fazol polní se převážně využívá fazol keříčkový, jako zahradní fazol obě variety. V obou případech je možná jak převažující konzumace dozrálých semen, tak sklizeň a potravinářská úprava nedozrálých lusků. Existuje mnoho forem lišících se barvou a velikostí semene, tvarem a délkou lusku i typem vzrůstu.

Zatímco v 90. letech minulého století se fazol v ČR pěstoval na plochách 300–900 ha a výroba se soustřeďovala do nejteplejších poloh kukuřičného a řepařského výrobního typu (jižní Morava, Polabí, Poohří), osevni plocha v roce 2004 klesla podle statistického šetření ČSÚ na 1 hektar. Velkovýrobní pěstování fazolu bylo v České republice ukončeno. Podle odhadů společnosti Agritec Šumperk s. r.o. dosahuje současná plocha u drobných pěstitelů zhruba do 3 ha.

Fazol obecný je pěstován jen pro účely potravinářské a jeho potřeba je dnes kryta převážně dovozem ze Slovenska. Fazol je dieteticky velmi zajímavý a složením zrna je hodnotnou potravinou protože obsahuje prakticky všechny potřebné složky nezbytné pro lidskou výživu (bílkoviny, glycidy, tuky, popeloviny, vitaminy ad.).

Ústup od jeho pěstování byl podobně jako u čočky způsoben především nepříznivými ekonomickými relacemi, špatným zdravotním stavem, nedostatkem vhodných odrůd, včetně vazby na související vlivy technologické, nižší výnosy a další okolnosti.

Zaregistrováním nových zahraničních odrůd, které umožňují jednofázovou sklizeň, by se mohl opět zvýšit zájem domácích pěstitelů o tuto velmi žádanou luskovinu. Nové odrůdy s vyšším nasazením lusků se pěstují v úzkých řádcích, při využití chemické ochrany a přímé kombajnové sklizně, což značně snižuje náklady oproti dvoufázové sklizni.

Dovoz a vývoz semene fazolu

Dovoz a vývoz semene fazolu za kalendářní roky 2012–2019 (t)

Kalendářní rok		2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Dovoz	1. 1.–30. 6.	2 397,8	2 524,7	2 429,9	3 017,9	2 323,6	2 528,0	2 526,3	2 804,4
	1. 7.–31. 12.	2 342,8	2 320,7	2 351,6	2 378,5	2 672,2	2 601,8	2 626,2	1 880,8
	Celkem	4 740,6	4 845,4	4 781,5	5 396,4	4 995,8	5 129,8	5 152,5	4 685,2
Vývoz	1. 1.–30. 6.	509,0	897,7	775,3	972,7	801,7	905,1	875,1	1 128,7
	1. 7.–31. 12.	798,8	810,5	743,7	914,6	892,7	880,7	910,7	821,4
	Celkem	1 307,8	1 708,3	1 519,0	1 887,3	1 631,4	1 785,8	1 785,8	1 950,1

Pramen: ČSÚ, statistika zahraničního obchodu.

Semeno fazolu celé řady morfologicky a barevně odlišných druhů se dováží do České republiky z řady zemí celého světa, především z Etiopie, Kanady, Číny a Myanmaru. Každoročně dovážené množství kolísá v posledních letech v rozmezí 4 000–5 200 t.

Dovoz a vývoz semene fazolu za marketingové roky 2011/12–2019/20 (t)

Marketingový rok	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20*
Dovoz	4 435,5	4 583,5	4 355,1	4 750,6	5 424,6	4 628,5	5 196,7	5 430,7	3 566,5
Vývoz	1 084,8	1 467,4	1 577,4	1 585,8	1 720,1	1 711,7	1 797,8	2 009,3	1 440,6

Pramen: ČSÚ, statistika zahraničního obchodu.

Poznámka: * Údaje marketingového roku 2019/20 jsou za období od 1. 7. 2019 do 30. 4. 2020.

Fazol zahradní na zelené lusky

Fazol zahradní je tradiční zeleninou, která se zpracovává podobně jako zelený hrášek v mrazírenském a konzervářenském průmyslu. Jeho plochy se v posledních letech snížily na úroveň 60–90 ha.

LUPINA

Lupina (*Lupinus*), dříve nazývaná vlčí bob nebo vlčinec, je obsáhlý rod zahrnující v Evropě 12 druhů, z nichž většina jsou jednoleté byliny využívané v zemědělství, ale vyskytují se také byliny a keře, které jsou převážně jako trvalky úspěšně používány v okrasném zahradnictví, k ozeleňování i úpravám kolem komunikací a jinde v krajině.

Lupina má, jako ostatní bobovité rostliny, schopnost vázat kořenovou soustavou vzdušný dusík, což spolu s příznivými účinky na půdní strukturu je s úspěchem využíváno. Jako vynikající předplodiny jsou vhodné všechny u nás pěstované druhy, tj. lupina bílá, lupina úzkolistá (modrá), lupina žlutá i z Jižní Ameriky pocházející lupina proměnlivá. Pro zelené hnojení na méně úrodných písčitéch půdách se nejlépe osvědčuje lupina žlutá (např. v severním Německu, v Polsku aj.).

Lupina patří mezi luskoviny pěstované zejména pro vysoký obsah N-látek (35–40 %) v semenech, což je příčinou jejího častého srovnávání se sójou. Na rozdíl od sóji má velmi nízký obsah nutričně aktivních faktorů (nepřesně zvaných antinutriční faktory), nízkou alergenicitu a pozitivní dopad na prevenci kardiovaskulárních chorob. Dlouholetým šlechtěním se podařilo postupně vyselektovat odrůdy neobsahující hořké alkaloidy. Tím se lupina dostala, kromě tradičního pěstování pro krmné účely i do sféry potravinářského využití. Některé odrůdy bílé lupiny (např. u nás pěstovaná francouzská odrůda Amiga aj.) mají proto všestranné použití a hodí se nejen pro krmení hospodářských zvířat či pekárenský průmysl, ale mohou být použity i v kuchyni, obdobně jako např. fazole.

Bez odborného zájmu nezůstává také její schopnost intenzivního růstu a bohaté vytváření biomasy, kterou lze využívat jako zdroj obnovitelné energie.

Lupina bílá patří k nejvýkonnějším a nejcitlivějším lupinám. Lupina bílá je vhodná na převážnou většinu ploch v České republice. Omezujícím faktorem může být pouze nedostatek srážek či kyselejší půdní reakce, což ale vytváří prostor pro využití ostatních druhů – lupiny žluté či úzkolisté.

Semeno lupiny bílé je vhodným bílkovinným krmivem pro hospodářská zvířata a ryby (35–40 % N-látek), je vhodnou náhradou sóje v krmných směsích. Mouka z lupiny bílé je však i vyhledávaným komponentem do některých speciálních pečiv. Zanedbatelná není ani její předplodinová a „meliorační“ hodnota. Biologický potenciál nově povolených odrůd je přes 3 t/ha.

Lupina žlutá je středně náročná na teplo a méně náročná na vláhu a půdu. Daří se jí dobře na půdách písčitéch, hlinitopísčitéch, kyselejších při pH 4,5–6. Je velmi citlivá na vyšší obsah vápníku v půdě, který se projevuje listovými chlorózami a růstovými depresiemi. V ČR jsou nevhodné podmínky pro pěstování.

Lupina úzkolistá (zvaná též modrá) je oproti ostatním druhům méně náročná na teplo a středně náročná na vláhu. Nejvhodnější jsou pro ni vlhčí, středně těžké půdy, nevhodné jsou půdy těžké, nebo naopak písčité. Svými nároky na prostředí se blíží lupině bílé. Je méně náchylná k napadení antraknózou, která velmi výrazně snižuje výnos u lupiny bílé. Její využití je u nás velmi perspektivní. Sortiment je postupně obohacován o nové jakostní odrůdy.

Druhové zastoupení pěstitelských ploch v ČR se postupně mění. Klesá výměra lupiny bílé a zvyšují se plochy lupiny úzkolisté. Osevy plochy ostatních druhů jsou zanedbatelné. Hlavní zásluhu na tomto stavu má především dostatek osiv kvalitních odrůd a významnou roli v tomto ohledu hraje i rychlejší vývoj rostlin a délka vegetační doby lupiny úzkolisté, která je významně kratší (103–106 dnů) než u lupiny bílé. Poněkud okrajové je pěstování lupiny žluté, jejíž krmivářské využití bylo pokusně zjištěno jako velice perspektivní, avšak její nároky na stanoviště jsou striktně omezeny lehkými, písčitými půdami, což je v podmínkách ČR pouze málo oblastí. Jedná se výhradně o odrůdy jarního charakteru, pěstování ozimých forem nebylo doposud v ČR testováno ani zavedeno a lze je považovat za riskantní z hlediska vyzimování. Registrovaných odrůd je v současné době v ČR 6 (2 odrůdy lupiny bílé a 4 odrůdy lupiny úzkolisté), jsou zapsány ve Státní odrůdové knize. V ČR je možné pěstovat kvalitní zahraniční odrůdy lupiny úzkolisté Dalbor a Regent z Polska, Iris z Dánska a lupiny bílé Dieta a Volos z Velké Británie.

Pěstitelské plochy v ČR mají podle statistik v posledních letech spíše sestupnou tendenci (v roce 2006 téměř 12 tis. ha). V roce 2019 plocha lupiny opětovně poklesla na úroveň 2 246 ha, což představuje pokles oproti minulému roku o 731,0 ha (tj. o 24,6 %). Tento další, výrazný pokles je pravděpodobně způsoben zákazem používání chemických přípravků na ochranu rostlin v greeningu. Na základě definitivní sklizně dle ČSÚ k 18. 2. 2020 byla produkce lupiny v roce 2019 ve výši 3 054 t a průměrný výnos byl 1,36 t/ha.

Pěstitelská plocha, výnos a produkce lupiny v ČR

Marketingový rok	Pěstitelská plocha (tis. ha)	Výnos (t/ha)	Produkce (tis. t)
2006/07	12,0	2,4	28,8
2007/08	9,2	3,1	28,5
2008/09	6,4	3,2	20,5
2009/10	1,2	1,1	2,17
2010/11	2,1	1,22	2,55
2011/12	1,5	2,15	3,33
2012/13	1,4	1,75	2,46
2013/14	1,4	1,57	2,15
2014/15	2,1	1,79	3,76
2015/16	2,6	1,41	3,60
2016/17	3,0	1,96	5,81
2017/18	4,5	1,52	6,90
2018/19	3,0	1,62	4,82
2019/20	2,2	1,36	3,05

Pramen: do roku 2008 kvalifikovaný odhad Agritec s.r.o.; od roku 2009 ČSÚ.

OSTATNÍ LUSKOVINY

Do této kategorie v současnosti ČSÚ řadí širokou skupinu maloobjemových luskovin. Jedná se především o bob obecný, pelušku, vikve (panonská, huňatá, setá), čočku a fazol.

Podle údajů ČSÚ činila osevní plocha ostatních luskovin v roce 2019 celkem 1 983 ha. V roce 2019 se tak osevní i sklizňová plocha ostatních luskovin znovu snížila a to o 174 ha (tj. o 8,1 %) oproti loňskému roku a je nejnižší od sledovaného období.

Produkce ostatních luskovin v roce 2019 byla 2 954 t a díky vyššímu výnosu je větší než v předcházejícím roce 2018.

Vývoj sklizňových ploch, výnosů a produkce ostatních luskovin v ČR

Marketingový rok	Sklizňová plocha (ha)	Výnos (t/ha)	Produkce (t)
2006/07	9 493	1,34	12 730
2007/08	6 402	1,33	8 546
2008/09	4 038	1,42	5 727
2009/10	5 928	1,36	8 036
2010/11	4 830	1,52	7 342
2011/12	3 580	2,20	7 890
2012/13	3 702	1,61	5 975
2013/14	3 547	1,53	5 422
2014/15	3 547	2,02	7 287
2015/16	6 714	2,11	14 149
2016/17	6 062	1,66	10 066
2017/18	3 527	1,76	6 194
2018/19	2 157	1,23	2 645
2019/20	1 983	1,49	2 954

Pramen: ČSÚ

ČOČKA

Čočka patří mezi teplomilné luskoviny. Její velkovýrobní pěstování bylo v České republice ukončeno. Průměrná roční spotřeba čočky se v ČR dlouhodobě pohybuje na úrovni 4 000–6 500 t. Celková poptávka je pokrývána dovozem zejména z Kanady (95 %). Plochy čočky se v ČR statisticky nesledují, jsou omezeny pouze na plochu u malopěstitelů.

Čočka je z hlediska potravinářského využití nejžádanější luskovinou. Čočka je mimořádně hodnotná potravina, která svou vařivostí, výživností a stravitelností předčí hrách. Je jedinou luštěninou, která se před vařením nemusí máčet. **Obsahuje významná množství bílkovin, sacharidů, vitamínů skupiny B, fosforu, hořčíku, vápníku, železa, draslíku a selenu.**

Dovoz a vývoz čočky za marketingové roky 2011/12–2019/20 (t)

Marketingový rok	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20*
Dovoz	6 819,2	7 524,4	7 462,7	7 805,9	8 272,2	8 860,5	8 412,8	9 948,0	7 641,0
Vývoz	1 382,6	1 515,7	1 509,1	1 535,8	1 171,5	1 796,1	1 527,9	2 306,3	2 189,0

Pramen: ČSÚ, statistika zahraničního obchodu.

Poznámka: * Údaje marketingového roku 2018/19 jsou za období od 1. 7. 2019 do 30. 4. 2020.

Dovoz a vývoz semene čočky za kalendářní roky 2012–2019 (t)

Kalendářní rok		2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Dovoz	1. 1.–30. 6.	3 539,0	4 093,2	3 733,8	4 009,3	4 146,6	5 030,5	4 588,1	5 358,3
	1. 7.–31. 12.	3 431,1	3 728,9	3 796,6	4 119,7	3 830,5	3 824,7	4 589,7	3 555,3
	Celkem	6 970,1	7 822,1	7 530,4	8 129,0	7 977,1	8 855,2	9 177,8	8 913,6
Vývoz	1. 1.–30. 6.	572,5	759,3	599,2	656,8	499,2	971,9	724,4	932,7
	1. 7.–31. 12.	756,5	909,9	879,0	672,3	824,6	803,5	1 373,6	1 132,5
	Celkem	1 329,0	1 669,2	1 478,2	1 329,1	1 323,8	1 775,4	2 098,0	2 065,2

Pramen: ČSÚ, statistika zahraničního obchodu.

BOB OBECNÝ

V podmínkách střední Evropy je bob využíván především jako krmivo, a to jak v podobě zelené hmoty, tak na semeno. Daří se mu velmi dobře ve vyšších, vlhčích polohách a může být pěstován i tam, kde jsou pro hrách a sóju podmínky už méně vhodné. Podobně jako ostatní luskoviny vyniká schopností poutat kořenovým systémem vzdušný dusík a má výborné meliorační účinky na půdu. Kromě vlastního účelového využití na píci i semeno je bob také výbornou krycí plodinou pro podsevy víceletých jetelovin, kmínu apod. V roce 2019 je v ČR registrováno a zapsáno ve Státní odrůdové knize 7 odrůd bobu.

Od roku 2007 došlo k významnému propadu ploch bobu v ČR a od roku 2009 přestal být bob v rámci statistiky ČSÚ samostatně sledován. Tento pokles do jisté míry signalizuje úbytek ploch bobu pěstovaného na zelenou píci. V řadě oblastí, kde byl bob využíván jako krycí plodina výsevů pícnin, byl nahrazen hrachem. V roce 2019 byl bob na zrno vyset na ploše 757 ha.

Hlavní konkurenční nevýhodou pěstování bobu, stejně jako ostatních luskovin v ČR, jsou nízké dosahované výnosy na provozních plochách a nízké odbytové ceny semene. Hlavními příčinami neuspokojivého využívání výnosového potenciálu využívaných odrůd je citlivost bobu k nepříznivým půdním a povětrnostním podmínkám, nedodržování komplexních zásad agrotechniky pěstování a časté extrémní výkyvy povětrnostních podmínek v posledních letech. Výnosový potenciál současných odrůd bobu několikanásobně převyšuje úroveň výnosů dosahovanou domácími pěstiteli.

Vzhledem k tomu, že domácí krmivářský průmysl zůstává vůči bobu konzervativní, nelze přesněji odhadovat další vývoj pěstování a využívání bobu. K intenzifikaci pěstování bobu by mělo dojít zejména u pěstitelů, kteří jej dokážou sami využít ke krmení, nebo prodat obchodníkům pro vývoz. Poptávka po bobu a ostatních luskovinách je na mezinárodním trhu trvalá.

Bob obecný se pěstuje v České republice i v EU pro produkci na proteiny bohatých semen, odrůdy zahradního bobu jsou konzumovány jako zelenina. Bob může mít velký význam také v ekologickém zemědělství, protože na rozdíl od sóji nehrozí jeho kontaminace geneticky modifikovanými odrůdami. Tradiční, barevně kvetoucí odrůdy, sice díky obsahu taninu disponují dobrým výnosem a zdravotním stavem, avšak jejich hořká chuť může snižovat chuťovou atraktivitu semen. Šlechtěním byly získány tzv. beztaninové, bělokvěté odrůdy, u kterých je tento nedostatek eliminován a které jsou již běžně

pěstovány. Pěstování bobu na semeno ale není jedinou možností jeho využití. Porosty bobu mohou být určeny k výrobě píce, přičemž je nejčastěji využívána metoda sklizně celých rostlin systémem silážování drtě, tzv. metoda GPS. Principem této metody je sklizeň nadzemní části rostlin a její rozdrčení speciální sklízecí řezačkou s vícenožovým bubnem tak, aby došlo k narušení semen. Optimální doba sklizně je tehdy, když sušina drtě dosáhne 35–40 %, monokulturně pěstovaný porost je na počátku žluté zralosti, semena jsou pevná a lusky ve spodní třetině již černé.

Dovoz a vývoz bobu podle marketingových roků (t)

Marketingový rok	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20*
Dovoz	0,8	3,0	3,2	92,6	65,3	91,3	581,1	62,0	78,2
Vývoz	807,9	616,3	354,9	695,5	693,3	353,0	711,1	372,1	352,3

Pramen: ČSÚ, statistika zahraničního obchodu.

Poznámka: * Údaje marketingového roku 2018/19 jsou za období od 1. 7. 2019 do 30. 4. 2020.

Dovoz a vývoz semene bobu za kalendářní roky 2010–2018 (t)

Kalendářní rok		2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Dovoz	1. 1.–30.6.	0,4	2,0	2,6	48,0	40,7	90,4	567,6	50,0
	1. 7.–31.12.	1,0	0,6	44,6	24,7	0,9	13,5	12,0	28,2
	Celkem	1,4	2,6	47,1	72,7	41,6	103,9	579,6	78,2
Vývoz	1. 1.–30.6.	431,5	363,4	300,0	266,5	404,4	2,2	609,5	200,3
	1. 7.–31.12.	253,0	54,9	429,1	288,9	350,7	101,7	171,8	27,6
	Celkem	684,5	418,3	729,1	555,4	755,1	103,9	781,3	227,9

Pramen: ČSÚ, statistika zahraničního obchodu.

PELUŠKA, VIKVE

Peluška a vikve patří mezi pícní typy luskovin. Na semeno se pěstují pouze k produkci osiva pro domácí užití a vývoz. Domácí požadavky na kvalitní bílkovinnou píci se vzhledem k poklesu stavů skotu velmi snížily. Částečnou náhradou je smluvní produkce osiva pro vývoz. České odrůdy pelušky dosahují v zahraničí velmi dobrých výsledků. V čisté kultuře je schopna poskytovat při sklizni již začátkem kvetení průměrný výnos 30–40 t/ha zelené píce, což odpovídá 5 až 7 tun sena/ha. Produkce čistého porostu vikve seté a panonské bývá 15–20 t/ha zelené píce, vikve huňaté cca 20–30 t/ha zelené píce. Na zeleno jsou peluška a vikve pěstovány především ve směsi s obilovinami k přímému zkrmování, ke konzervaci senážováním, nebo pro zelené hnojení půdy. Plochy pelušky pěstované v monokultuře jsou určeny především k výrobě osiv, která jsou tradiční exportní komoditou. V roce 2019 jsou v ČR registrovány a zapsány ve Státní odrůdové knize 2 odrůdy vikve a 2 odrůdy pelušky.

LUSKOVINO-OBILNÍ SMĚSKY

Pěstování luskovino-obilních směsek (LOS) se významně rozšiřuje zejména v západoevropských zemích. V ČR se zájem o jejich pěstování zvyšuje hlavně v oblasti ekologického zemědělství, které zaznamenává dynamický rozvoj. Tomu napomáhá nejen dotační politika, ale také zvyšující se zájem společnosti o environmentálně přijatelnější způsoby hospodaření, které mají udržet a zlepšit biodiverzitu, snížit ekologickou zátěž a uspokojit narůstající zájem spotřebitelů o ekologicky produkované zemědělské produkty a potraviny.

V oblasti ekologického zemědělství, kde je zakázáno používání pesticidů, lehce rozpustných minerálních hnojiv a kde dochází k minimalizaci vstupů, tak nabývá mimořádně na významu schopnost luskovino-obilních směsek omezovat zaplevelení, obohacovat půdu o dusík a potlačovat a přerušovat rozmnožování chorob a škůdců. Vzhledem k tomu, že pro množitelské porosty v ekologickém zemědělství jsou stanoveny limitní výskyty plevelů, může se schopnost luskovino-obilních směsek potlačovat zaplevelení významně uplatňovat při produkci ekologického osiva. K tomu přispívá i prokázané zlepšení zdravotního stavu rostlin a omezení rozmnožování škůdců ve směsce.

Luskovino-obilní směsky jak v ekologickém, tak konvenčním zemědělství, jsou významným zdrojem vysokobílkovinné píce a v posledních letech vzrostl zájem o jejich pěstování i užití. Jejich plocha není samostatně ve statistice ČSÚ luskovin evidována.

Výhodou porostu LOS z hlediska protierozní ochrany je jeho schopnost rychlého vzházení a zapojení porostu. Díky této vlastnosti dokáže porost zajistit včasné pokrytí půdy a tím působit protierozně. Od roku 2013 je pěstování LOS na mírně erozně ohrožených (MEO) půdách považováno za specifickou půdoochrannou technologii, která vyhovuje podmínkám standardu DZES 5 (dříve GAEC 2) za předpokladu dodržení přesně specifikovaných parametrů porostu.

Pěstování LOS na MEO půdách lze považovat za půdoochrannou v případě, že:

- plodiny obsažené ve směsi se na metr čtvereční výsevku LOS **nahodile střídají**,
- na metr čtvereční výsevku LOS v **meziřádkovém rozmezí do 15 cm** se nachází **min. 50% zastoupení obilných stébel**,
- LOS obsahuje z výčtu širokořádkových plodin pouze **bob setý nebo sóju**.

PĚSTOVÁNÍ LUSKOVIN V EKOLOGICKÉM ZEMĚDĚLSTVÍ

Pravidla ekologického zemědělství (EZ) a výroby biopotravin jsou upravená národní i evropskou legislativou. Jedná se zejména o nařízení Rady (ES) č. 834/2007 o ekologické produkci a označování ekologických produktů a o zrušení nařízení (EHS) č. 2092/91; jeho prováděcí předpis, nařízení Komise (ES) č. 889/2008, kterým se stanoví prováděcí pravidla k nařízení Rady (ES) č. 834/2007 o ekologické produkci a označování ekologických produktů, pokud jde o ekologickou produkci, označování a kontrolu; a zákon č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství a o změně zákona č. 368/1992 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů.

K 31. 12. 2019 bylo v ČR registrováno 4 688 ekofarem na celkové výměře 540 993 ha. To představuje podíl 15,2 % na celkové výměře zemědělské půdy ČR evidované v LPIS. Výměra orné půdy ekologického zemědělství ke konci roku 2019 dosáhla 90 530 ha, což dosahuje 16,73 % podílu na celkové půdě v EZ. Z pohledu užití půdy dlouhodobě v EZ dominují trvalé travní porosty. Ostatní kategorie dle užití půdy nezaznamenaly v roce 2019 nárůst ploch a zůstávají v podstatě na stejných hodnotách jako v roce 2018.

Pěstování luskovin zaujímá nezanedbatelnou část rostlinné produkce ekologického zemědělství. Luskoviny se vyznačují pro ekologické zemědělství zvláště významnou vlastností, schopností poutat vzdušný dusík. Vzhledem k této vlastnosti jsou luskoviny nezbytnou součástí osevního postupu ekologicky hospodařícího podniku. Odborné prameny uvádějí, že zastoupení leguminóz by v osevním postupu ekologického podniku mělo činit 20–25 %.

Se srovnáním oproti roku 2018 došlo v roce 2019 zhruba k 5% nárůstu ploch (včetně pozemků v době konverze) luskovin v ekologickém zemědělství. Nejčastěji pěstovanou plodinou zůstává hrách s téměř 44 % výměry. Druhá nejpěstovanější luskovina je peluška s asi 17% zastoupením. Další hojně pěstované luskoviny jsou lupiny, bob a sója. Průměrný výnos se oproti roku 2018 zvýšil o cca 10 %.

Struktura, produkce a výnos luskovin na zrno na orné půdě v roce 2019 v EZ

Plodiny	Počet ekofarem ¹⁾	Období konverze (ha)	Ekologický režim (ha)	Celkem (ha)	Ekologická produkce (t)	Ekologické výnosy (t/ha)
Luskoviny na zrno celkem (suché luskoviny)	130	1 216,09	2 882,09	4 098,18	5 176,50	1,80
Hrách	50	512,84	1 289,02	1 801,86	2 233,91	1,73
Bob	6	277,20	215,34	492,54	425,96	1,98
Lupina	29	146,27	377,81	524,08	679,21	1,80
Sója	5	46,89	309,54	356,43	621,96	2,01
Peluška	44	161,73	538,63	700,36	981,10	1,82
Ostatní luskoviny	14	71,16	151,75	222,91	234,36	1,54

Pramen: Statistické šetření na ekologických farmách ÚZEI 2019 (ve finální zprávě se mohou data lišit, v době psaní tohoto textu dochází k jejich ověřování).

Poznámka: ¹⁾ počet ekofarem, které mají danou plodinu již v ekologickém režimu.

Struktura, produkce a výnos luskovin na zrno na orné půdě v roce 2018 v EZ

Plodiny	Počet ekofarem ¹⁾	Období konverze (ha)	Ekologický režim (ha)	Celkem (ha)	Ekologická produkce (t)	Ekologické výnosy (t/ha)
Luskoviny na zrno celkem (suché luskoviny)	145	902,76	2 979,02	3 881,78	4 818,06	1,62
Hrách	58	323,83	1 609,51	1 933,34	2 242,15	1,39
Bob	9	86,71	123,29	210,00	260,02	2,11
Lupina	24	80,79	343,82	424,61	675,50	1,96
Sója	4	185,32	35,96	221,28	37,30	1,04
Peluška	49	157,56	754,93	912,49	1 398,73	1,85
Ostatní luskoviny	21	68,55	111,51	180,06	204,36	1,83

Pramen: Statistické šetření na ekologických farmách ÚZEI 2018

Poznámka: ¹⁾ počet ekofarem, které mají danou plodinu již v ekologickém režimu.

Hrách je významnou luskovinou pěstovanou v ekologickém zemědělství, která je pro ekologické zemědělství důležitá také vzhledem k velmi dobré bílkovinné hodnotě, zvláště v krmivech pro prasata a drůbež. Pěstování hrachu v ekologickém zemědělství omezuje zejména nižší rezistenční schopnost vůči plevelům. Za účelem potlačování plevelů volíme zpravidla odrůdy bohatě olistěné, ačkoliv porost při zrání více poléhá než u nízkých (keříčkových) odrůd.

Po **sóji** z ekologického zemědělství je u nás stálá poptávka. Ačkoliv se sója jeví jako plodina teplomilná, lze ji celkem úspěšně pěstovat i v řadě regionů ČR. Kromě vhodnosti pro danou oblast je při výběru odrůdy také třeba prověřit, zda se nejedná o odrůdu vzniklou pomocí genových manipulací, které jsou v ekologickém zemědělství zakázány.

U **bobu** lze provádět regulaci plevelů obdobným způsobem jako u hrachu, tedy vláčením naslepo až do doby, než se rostlinky nacházejí 1–2 cm pod povrchem půdy a poté až od fáze 3. listu do výšky porostu 25–30 cm. Vlácení provádíme za slunečného počasí, odpoledne, kdy je porost méně křehký, zavadlý a odolnější proti poškození. Mezi nejvýznamnější škůdce bobu patří mšice bobová a listopas čárkovaný. Pokud dojde k napadení bobu mšicí bobovou v době květu, může způsobit vážné poškození porostu bobu. Proto mezi hlavní preventivní metody ochrany patří časný výsev, který umožní časně kvetení rostliny. Výkon fixace vzdušného dusíku se u bobu odhaduje na 100–400 kg N/ha. Větší část je spotřebována rostlinou a zbývajících cca 60–80 kg N/ha je k dispozici pro následnou plodinu.

Lupiny jsou vhodnými předplodinami, zvláště na lehkých (písčítých) půdách. Kořeny lupin mají velmi dobrou schopnost pronikat do půdy, prokořenit jí a přijímat z ní živiny. To zvyšuje její předplodinovou hodnotu. Intenzita fixace u lupiny je 200–450 kg N/ha. Pro následnou plodinu v půdě zůstává 65–95 kg N/ha. Odstup lupin v osevním postupu po sobě je 3–4 roky. Vzhledem k dlouhé vegetační době sejeme lupinu co nejdříve (konec března), žlutou lupinu později než bílou. Regulace plevelů je obdobná jako u bobu a hrachu. Lupiny setrvávají dlouho ve stadiu přizemní růžice, proto při eventuelním plečkování hrozí nebezpečí zahrnutí, a proto jsou i citlivější vůči konkurenci plevelů. Sklizeň lupiny je vzhledem k nerovnoměrnému dozrávání obtížnější po technické stránce obdobně jako u bobu.

Hrách rolní (peluška) je používán zejména pro krmné účely, převážně ve formě zelené píce. V ekologickém zemědělství pro potravinářské využití má význam tzv. velkosemenná peluška, neboli hrách kapucín.

Podobně i **fazol** přes svou tradovanou teplomilnost snese často i místa s mírnějším podnebím. Udává se, že pěstování fazolí může být úspěšné do nadmořské výšky asi 300–400 metrů nad mořem. Za účelem regulace plevelů opakovaně plečkujeme až do období kvetení, respektive zapojení porostu, kdy dobře zapojený porost potlačuje plevele účinně sám.

Podpora ekologickým zemědělcům

První finanční prostředky na podporu vzniku ekologicky hospodařících podniků byly uvolněny již v letech 1990 až 1992. Nicméně prvním uceleným dotačním programem byla až podpora spuštěná v roce 1998, která byla do roku 2003 poskytována na základě nařízení vlády, kterým se stanovily podpůrné programy k podpoře mimoprodukčních funkcí zemědělství.

Po vstupu do Evropské unie v roce 2004 bylo ekologické zemědělství zařazeno do tzv. agroenvironmentálních opatření (AEO), a to jak v prvním programovém období 2004–2006, tak i v druhém programovém období 2007–2013. Od roku 2007 byla podpora ekologickým zemědělcům vyplácena v rámci Osy II Programu rozvoje venkova (PRV) (2007–2013) pod titulem „EZ“, který společně s titulem pro integrovanou produkci spadal pod podopatření „Postupy šetrné k životnímu prostředí“ v rámci AEO. V rámci tohoto titulu byla ekozemědělcům vyplácena náhrada za ekonomické ztráty vzniklé tímto systémem hospodaření. Platba byla poskytována na plochu ekologicky obhospodařované půdy s diferenciací dle užití ploch (tj. pěstovaných kultur). Shodnou výši plateb obdrželi ekozemědělci i na plochy v přechodném období. Výše plateb byla stanovena fixně v EUR na celé období let 2007–2013 a skutečná výše platby v Kč se pak každoročně lišila v závislosti na uplatněném směnném kurzu. Detailní podmínky poskytování dotací do EZ v daném období řešilo nařízení vlády č. 79/2007 Sb., o provádění AEO, ve znění jeho novel.

Zároveň byli ekologičtí zemědělci bodově zvýhodněni při žádostech o podporu z „Operačního programu Zemědělství“ v prvním programovém období a od roku 2007 byli bodově zvýhodněni ekologičtí zemědělci i výrobci biopotravin u pěti vybraných opatření v rámci Osy I a Osy III PRV (2007–2013). Tím subjekty registrované v EZ získaly mnohem vyšší šanci, že jejich projekt bude schválen a financován.

Od roku 2014 je v platnosti nové nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 1305/2013, které určuje podmínky poskytování finančních prostředků na rozvoj venkova v novém programovém období 2014–2020. V rámci nového PRV na období 2014–2020 bylo opatření „EZ“ odděleno od agroenvironmentálně-klimatických opatření a došlo i k dílčím úpravám v nabídce titulů a v podmínkách plnění závazků. Do nových závazků za nových dotačních podmínek měli ekologičtí zemědělci poprvé možnost vstupovat v roce 2015. Podpora EZ byla vyplácena obdobně jako do roku 2014, tj. dle užití půdy, ovšem nově s rozlišením plateb pro období konverze a pro období již plně v režimu EZ. Rozšířena byla také nabídka titulů v rámci trvalých kultur o krajinnotvorné sady a samostatný titul pro vinice a chmelnice, v rámci orné půdy o pěstování trav na semeno, odplevelování dočasným zatravněním nebo dočasným úhorem. Naopak se zavedením podmínky podpory pouze pro uzavřené ekofarmy bez souběhu produkce v rostlinné výrobě byl zrušen titul podporující nižší sazbou travní porosty ekofarem se souběhem. Detailní podmínky poskytování dotací do EZ uvádí nařízení vlády č. 76/2015 Sb., o podmínkách provádění opatření ekologické zemědělství, ve znění jeho novel.

Předmětem dotace je zemědělská půda obhospodařovaná v režimu přechodného období nebo ekologického zemědělství s druhem zemědělské kultury trvalý travní porost, standardní orná půda, travní porost na orné půdě, úhor na orné půdě, trvalá kultura ovocný sad, vinice a chmelnice a jiná trvalá kultura – krajinnotvorný sad.

Žadatelem může být pouze zemědělský podnikatel podle § 2e až § 2h zákona o zemědělství, aktivní zemědělec a registrovaný ekologický podnikatel podle § 6 až 8 zákona o ekologickém zemědělství, který má zařazeno min. 0,5 ha zemědělské půdy podle užitelských vztahů (LPIS). Zároveň je nutné plnit podmínky nařízení Rady (ES) č. 834/2007, nařízení Komise (ES) č. 889/2008 a zákona č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství, v platném znění a dodržovat požadavky cross-compliance.

Výše plateb byla stanovena fixně v EUR na celé období let 2014–2020 (resp. 2015–2020) ve srovnáním se sazbami v letech 2007–2013 (resp. 2014) následovně:

Užití půdy	Hospodaření/dotace	Výše sazby (EUR/ha)		
		2015–2020 (přechodné období)	2015–2020 (ekologická produkce)	2007–2014
Trvalý travní porost	Trvalý travní porost ¹⁾	84	83	71 / 89
Orná půda	Pěstování zeleniny nebo speciálních bylin	536	466	564
	Pěstování trav na semeno	265	180	x
	Pěstování ostatních plodin	245	180	155
	Travní porost	79	69	x
	Úhor	34	29	x
Trvalá kultura	Ovocný sad – intenzivní	825	779	849
	Ovocný sad – ostatní	424	424	510
	Vínice	900	845	849
	Chmelnice	900	845	849
	Jiná trvalá kultura – s ekologicky významným prvkem krajiny otvorný sad	165	165	x

Pramen: Program rozvoje venkova 2007–2013 a Program rozvoje venkova 2014–2020.

Poznámka: ¹⁾Vyšší platba na travní porosty (89 EUR/ha) uvedená v letech 2007–2014 byla zavedena od roku 2008 pro ekofarmy obhospodařující veškerou plochu v EZ, tedy bez souběhu s konvencí.

S ohledem na nízkou produkci biopotravin v ČR se MZe rozhodlo od roku 2007 zvýhodnit výrobce biopotravin a ekologické zemědělce při bodovém hodnocení podaných projektů u pěti vybraných opatření PRV (2007–2013). Jednalo se o opatření: Zahájení činnosti mladých zemědělců, Modernizace zemědělských podniků, Přidávání hodnoty zemědělským a potravinářským produktům, Diverzifikace činností nezemědělské povahy – záměr a) a Podpora cestovního ruchu – záměr b).

Bodové zvýhodnění pro subjekty registrované v EZ bylo navrženo zachovat i v rámci nového PRV (2014–2020). V roce 2015 v rámci tzv. I. kola příjmu žádostí, které proběhlo na přelomu září a října 2015, bylo bodové zvýhodnění pro EZ poskytnuto u těchto tří operací: 4.1.1 Investice do zemědělských podniků, 4.2.1 Zpracování a uvádění na trh zemědělských produktů, 16.2.2 Podpora vývoje nových produktů, postupů a technologií při zpracování zemědělských produktů a jejich uvádění na trh. Podmínky výběru projektů a poskytnuté bodového zvýhodnění jsou každoročně upravovány a jsou stanoveny v tzv. „Pravidlech, kterými se stanovují podmínky pro poskytování dotace na projekt PRV 2014–2020“.

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ

Vydalo Ministerstvo zemědělství
Těšnov 65/17, 110 00 Praha 1
internet: www.eagri.cz
e-mail: info@mze.cz

ISBN 978-80-7434-559-3

Praha 2020